ҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 265 (10326) | 1963 оной ноябриин 10, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болоhон баярай суглаан

МОСКВА, ноябриин 6. (ТАСС). Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо мүнөөдэр 17 часта Агуүехэ Октябриин социалис революциин 46 жэлэй ойдо зорюулагдаhан ажалшадай депутадуудай Московско городской Соведэй, партиин городской комитедэй баярай суглаан болобо.

Зал соо Ленинэй гвардиин үнинэй гэшүүд, Октябриин hүртэ тулалдаанай баатарнууд, нииcлэлэй предприятинуудай түрүүшүүл, эрдэм, соёлой ажал ябуулагшад, ниитын организацинуудай, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн Агууехэ Октябриин hайндэрлэлгэдэ Москвада үлэhэн профсоюзуудай XIII съездын делегадууд байлсана. Хариин гүрэнүүдэй олон тоото айлшад мүн лэ эндэ байлсаа.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин гэгшэд президиумдэ ерэжэ hууна.

Зал соо нэрьемэ альга ташалган болоно. Суглаанда хабаадагшад парти, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдые хани халуунаар амаршална.

Баярай суглаае Моссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Ф. Промыслов нээбэ.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 46 жэлэй ой тухай элидхэл КПСС-эй Центральна Комитедэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Н. В. Подгорный хэhэн байна.

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 46-дахи ЖЭЛЭЙ ОЙ

1963 оной ноябриин 6-да Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо болоhон баярай суглаан дээрэ

нүхэр Н. В. ПОДГОРНЫН хэhэн элидхэл

нүд!

хэ Октябриин ой — манай бүхы оронуудай ажалшадай айн hайхан, баяр баясхалан ндэр мүн болодог.

унис партиин хүтэлбэри до димир Ильич Ленинэй уда доро Россиин пролетариадай жалша таряашадай хэhэн со революциин асари ехэ удха бүхы хүн түрэлтэндэ он жэ охо бүри улам эли тодо боло нхай.

брь хуушан байдалые үндэ хубилгаа, манай газар түби эрэ ажабайдалые революцион ор шэнэдхэн хубилгажа эхи ссин хуби заяае үндэhөөрнь э, тиин Россие революцион ы хүсэнүүдэй түрүү зэргэдэ

овет гүрэниие байгуулжа тиигэжэ бүхы дэлхэйн шэнэ эхи табиха, бүхы капита онуудта мүлжэгдэжэ байhан, жабайдал тээшэ, буржуазиие тула, пролетариадай дикта байгуулхын тула, капиталай аhаа, империалис дайн сэрэг н түрэлтэниие абархын тула жэ байдаг шэнэ ангиин эзэр иха үе шатые нээхэ зол жар ай хуби заяанда тудаhандань омогорхохо эрхэтэйбди, тиин омогорхонобди,—гэжэ В. И. хэлэдэг hэн (33 том, 32—33

й орон дотор капитализмын таhа удар татаhан Октябриин ци болбол газар дэлхэйн арадуудай дунда хүниие хүнэй э бүхы мүлжэлгэ дарлалтые хын түлөө эрид шууд тулал уряалhан уряа шэнгеэр н байна. Мүнөө Октябриин түгэс аша үрэнь — сүлөөтэ ай социалис ёhоной хани ан бүмбэрсэг дэлхэйн гурбан д болохо Европо, Ази болон Америкын газар дээгүүр дэлгэрэн таранхай.

Мүн империалис можодошье бусалтагүй хубилалта боложо байна. Тэрэниие улам бүри гүнзэгыржэ байhан зүрилдөөнүүд бүхы талаhаань бутарган hандаргаана. Капитализмын оронуудай ажалшадай революционно тэмсэлэй аша үрэнь улам арьбадан, амжажа байна. Монополинуудай дарлалтада эсэргүү, өөhэдынгөө эгээн шухала эрилтэнүүдэй, хүн байха эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө, хүгжэлтын ба эб найрамдалай түлөө, социализмын түлөө хүдэлмэришэн ангиин тэмсэл улам үргэдэнэ. Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй дабагдашагүй урасхал колониальна дарлалтын гэнжые таhа татанхай. Газар дэлхэйн эгээн ехээр мүлжэгдэжэ, үгыржэ байhан нэгэ хахад миллиардhаа олон хүн зон бэеэ даанхай байдалай хүгжэлтын үргэн замда гараа. Колониальна зонхирголгын hүүлшын хэрэмүүд унажа байна.

Агууехэ Октябриин hүүлээрхи дүшэн зургаан жэлэй туршада уласхоорондын оршон байдалдахи хүсэнүүдэй тэнсүүри социализмын аша туhада эрид хубилаа. Мүнөөнэй үе сагта дэлхэйн социализмын системэ, империализмда эсэргүү, национальна талаараа сүлөөрхын түлөө, обществые социалис ёhоор шэнэдхэн хубилгахын түлөө тэмсэжэ байhан хүсэнүүд түүхын хүгжэлтын гол шэглэлые тодорхойлно.

Манай Эхэ орон энэ үеын туршада социалис обществые байгуулхын түлөө тэмсэлэй баатарлиг, хүн түрэлтэнэй үзөөдүй зам дабажа гараа. Нэгэ зорилгоhоо нүгөөдэ зорилго хүрэтэр, нэгэ шэнэдхэн байгуулалтаhаа нүгөөдэ шэнэдхэн байгуулалта хүрэтэр Ленинэй парти, коммунистнуудай агууехэ парти совет арадые хүтэлэн ябана. Марксизм-ленинизмын хуули ёhонуудые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэн, тэрэниие түүхын тодорхой эрхэ байдалда творческо ёhоор саашань хүгжөөн, манай парти коммунис байгуулалтада гарадаг экономическа, политическэ болон соёл сурталай орёо асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ байдаг.

hүүлшын хоёр жэлэй туршада совет орон партиин XXII съездын шиидхэбэринүүдэй, тэрэнэй баталан абаhан шэнэ Программын хүсэн түгэс нүлөөн доро хүгжэжэ байна. Асари ехэ хэмжээгээрээ, шэн зоригоороо гайхуулhан энэ Программа болбол коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулха, коммунис ёhоной ниитын харилсаа болон шэнэ хүниие хүмүүжүүлхэ тодорхой түсэб мүн. Энэ түсэбэй хүсэниинь, үнэн зүбынь юуб гэхэдэ, тэрэ хадаа марксизм-ленинизмын hургаалые эшэ үндэhэ болгоно, совет арадай туйлаhан экономическа, политическэ илалтануудта түшэглэнэ, ниитын байгуулалтын юрэнхы хуули ёhонуудтай, ажалшадай үндэhэн эрилтэнүүдтэй зохилдоно.

Н. С. Хрущев иигэжэ хэлээ hэн: «Социализмын байшангай hууридa түрүүшын шулуу табиhан, асари ехэ энэ байшангые бодхооhон хүнүүдээр бидэнэр омогорхонобди. Харин манай үеын хүнүүд хүн түрэлтэнэй хүсэл hанал болохо коммунис общество, газар дэлхэй дээрэ эгээл hайн hайхан общество байгуулха зорилго бэелүүлхэ хуби заяатай».

Энэ hайн hайхан үг зорилгые бэелүүлхын тула өөрынгөө туршагдамал манлай болохо Советскэ Союзай Коммунис партиин хүтэлбэри доро совет арад үнэн сэхээр хүдэлжэ байна.

Совет арад шэн габьяата ажалаараа коммунис обществын экономико байгуулна

низм гээшэ материальна эд эй элбэг дэлбэгээр дэлгэр идхэл ехэтэй общество, бү аараа болбосорhон, гүнзэгы эй хүнүүдэй ангигүй об мүн. Тиимэ общество бай шиидхэхы эрхэ нүхэсэлынь рилгын хүсэнүүдэй үндэр туйлаха ябадал болоно. дээрэhээ коммунизмын мате -техническэ үндэhэ hуури ада совет арадай хүсэл ые парти элсүүлнэ.

мико — коммунизмын түлөө й гол зүйл мүн. Политическэ хүдэлмэришэн ангиин гар hанай hүүлээр «экономикын а», социализмын экономико ха талаар бодото ажал хү түрүүшын ээлжээндэ табиг гэжэ Ленин hургадаг hэн. н зүйтэй. Политическэ ло , үлүү революционно удха йгаашье hаа, экономическа ын объективнэ хуули ёhо түшэглөөгүй байбал хооhон заатагүй болошодог гээшэ.

парти экономикоёо хүг тула эсэшэ сусашагүйгөөр , «Бидэнэр өөрынгөө ажа литикаар лэ уласхоорондын ида гол нүлөөгөө үзүүлнэ hэн Ленинэй заабари (т. 32, уд) хэлбэришэгүй хүтэлбэри Түүхын хүгжэлтын мүнөө тада социализм капитализм хоорондо экономикын талаар улалдаан боложо байна. Ма ой бүхы социалис хани ба оронуудай социально-эко амжалтанууд дэлхэйн ябасада шиидхэхы нүлөө

арадай ажахын байгуулал бүхэн шэнэ ургалтын, со үйлэдбэриин шэнэ хүгжэл болодог. Мүнөө жэл тодор hон мэдээнэй ёhоор прэ остиимнай валовой продук онойхитой сасуулбал, 8,5 р ехэ болохо байна. Байг 9 hарын туршада нёдондо үеынхиhөө продукци иимэ таа гэбэл: электрын элшэ 1 миллиард киловатт-час, 1 миллион тонно, мине үтэгжүүлгэ—1,7 миллион фть—14,9 миллион тонно, миллиард кубическа метр, умажна льняной болон уд—145 миллион дүрбэл арhан гутал—4,3 миллион

ажахые хүгжөөхэ долоон үсэб амжалтатайгаар дүүр байнхай. Түсэбтэ долоон ан жэлэй туршада про продукциин хэмжээн до эй түсэбөөр хараалагдаhан тын орондо 58 процентээр о. Тиигэжэ манай орон, а, 37 миллиард түхэригэй даалгабариhаа гадуур аба

Үзэл сурталай илалтын элдэ hүүлэй арбан жэл онсо ехэ hуури эзэлнэ. Экономикын, соёл культурын дэлисэ болон хурдан түргэн ургалтын талаар, арадай байдал hайжаруулха, ниитын байгуулалтын гүнзэгы хубилалтын талаар энэ арбан жэл манай гүрэнэй түүхын ямаршье сагтай сасуулашагүй. Имагтал энэ үедэ совет арад социализмын бүрин түгэс илалтые хангаад, коммунизм үргэн дэлисэтэйгээр байгуулжа ороо. Ажалша олониитын эгээн шухала эрилтэнүүдые тодорхойлон, парти, тэрэнэй Центральна Комитет промышленность, барилга, хүдөө ажахые түргөөр хүгжөөхэ, арад зоной ажаhуудал hайжаруулха үндэhэн зорилгонуудые революционно ёhоор, Ленин шэнги зоригтойгоор, шэнэ ёhоор шиидхэжэ байгаа, XX съезд дээрэ Сталинда hүгэдэн шүтэхэ ябадалые шууд сэхээр элишэлээ, партиин, ниитын ажабайдалай ленинскэ ёhо гуримые hэргээн байгуулаад, саашань хүгжөөгөө.

Социализмын булюу hайниие шадамараар ашаглалга, экономикые хүтэлбэрилгэдэхи субъективизмые усадхалга, арадай hалбаран бадарhан эдэбхи үүсхэл, ажахыгаа гүрэнэй, партиин зүгhөө хүтэлбэрилхэ хэрэгые оролдосотойгоор шэнэдхэн hайжаруулга манай ажал хэрэгтэ ашатай туhатай байгаа. Арбан жэлэй туршада промышленностиин валовой продукци 2,8 дахин, тиихэдэ хүдөө ажахын продукци—1,7 дахин ургаа. Мүнөө үе сагай техникын үндэhэ hуури дээрэ арадай ажахын бүхы hалбаринууд үндэhөөрөө шэнэдхэгдэн hайжаруулагдаа, арадай ажахын байгуулалта шэнжэ шанараараа хубилаа, тэрэнэй түрүү hалбаринууд — энергетикэ, хими, электронико, машина бүтээлгэ болон бусад hалбаринууд хурдан түргөөр хүгжөө. Орюноо түлишөөр хангаха асуудал шэнэ ёhоор шиидхэгдээ.

Эдэ жэлнүүдэй туршада коммунизм байгуулгын эгээл гол эрхэ нүхэсэл болохо ажалай бүтээсэ промышленностиин талаар 2 дахин шахуу ехэ болоо. Энэ юун тухай хэлэжэ үгэнэб? Хэрбээ мүнөө ажалай бүтээсын 1953 оной хэмжээн байгаа гээшэ hаа, мүнөө жэл гаргагдаха продукциие бүтээхын тула хори миллион шахуу хүдэлмэришэд нэмээгдэжэ хүдэлгэгдэхэ байгаа.

Үнгэрhэн арбан жэлэй туршада туйлагдаhан арадай ажахын хүгжэлтын дүнгүүд капитализмтай хэдэг экономическа мүрысөөнэй замаар СССР-эй илалта түгэс алхам хэжэ ябаhыень харуулна. Энэ үеын туршада манай орондо промышленна продукциин дунда зэргын ургалта жэл соо 10,5 процент, харин США-да—3,1 процент болоо. Хэрбээ арбан жэлэй саада тээ Советскэ Союзай промышленна продукциин хэмжээн Америкын хэмжээнэй гурбанай нэгэ хубинь байгаа hаа, 1963 ондо 65 процентдэнь дүтэлжэ ябана. Бидэнэр америкынхидhээ түргөөр алхалнабди. Хэн түргөөр алхалнаб, тэрэ заатагүй ахижа гараха!

Коммунис экономико байгуулгын программын гол hудаhаниинь электрификаци болоно. Электрификацилгын Ленинэй hургаалые бэелүүлэн, парти, правительствамнай техническэ шэнэ үндэhэ hуури дээрэ энергетикые түргэнөөр хүгжөөхэ ябадалые хангаа. Бидэнэр хүсэтэ тепловой электростанцинуудые, ашаг ехэтэй гидроэлектростанцинуудые олоор бариха хараа шэглэл баримталнабди. Энэмнай электрын элшэ хүсые түргөөр ехэ болгохо хэрэгые хангана. Мүнөө жэл 412 миллиард киловатт-час электроэнерги абтаха гэхэ гү, али совет засагай жэлнүүдэй туршада электрын элшэ хүсэн 200 дахин ехээр абтадаг болоо гээшэ. Саашадаа 500 мянган, 800 мянган ба миллион киловатт блогуудтай томо электростанцинуудые бариха гэhэн хараа шэглэлтэйгээр энергетикэ хүгжэхэ юм.

Химическэ промышленность хүгжөөхэ хэрэгые парти онсо ехэ удха шанартай гэжэ тоолоно. Шэнэ химическэ предприятинууд айхабтар олоор баригдажа байна. Долоон жэлэй табан жэлэй турша соо тон олон химическэ заводууд, томо үйлэдбэринүүд ашаглалгада үгтөө. Химиин туйлалтанууд арадай ажахын эгээл элдэб олон hалбаринуудта, тэрэ тоодо үргэн хэрэглэмжын эд бараа бүтээн гаргадаг үйлэдбэридэшье улам үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Зүгөөр хэhэн бүтээhэн юумэмнай ажал хэрэгэймнай имагтал эхиниинь гээшэ гэжэ бидэнэр hайса ойлгохо ёhотойбди. Бидэнэр оронойнгоо хэрэглэмжэhээ hуратгүй багаар химическэ продукци бүтээн гарганабди. Химическэ үйлэдбэриин хэмжээн, тэрэнэй бүридэл химиин үгэжэ шадаха тон баян арга боломжонуудтай үшөөл тааралданагүй.

Минеральна үтэгжүүлгээр, ургамалнуудые хамгаалха химиин хэрэгсэлнүүдээр болон химиин бусад продукцяар хүдөө ажахые хангаха гэhэн зорилго ороноймнай үмэнэ зайлашагүйгөөр тодойсо табигдаад байна. Хүдөө ажахыда химиие хэрэглэхэ гээшэ газар тариалангые эрид түргөөр хүгжөөхэ, мал ажалай ашат шэмые ехэдхэхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Техникын, ажаhуудалай хэрэглэмжэдэ синтетическэ материалнуудые, пластмассануудые мүн лэ эрид ехээр бүтээн гаргаха хэрэгтэй.

Эгээл иимэhээ КПСС-эй ЦК химическэ промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа тодорхой хэмжээнүүдые ЦК-гай ээлжээтэ Пленум дээрэ дэлгэрэнгыгээр хаража үзэхэ гэhэн шиидхэбэри абаа.

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта техническэ дэбжэлтэ туйлаха хэрэгэй эшэ үндэhэн бологшо машина бүтээлгэ хурдан түргэнөөр хүгжэнэ, тэндэ шухала удха шанартай гол үндэhэн хубилалтанууд болоно. Долоон жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые машина бүтээгшэд табан жэлэй турша соо дүүргэхэ юм.

Манай эрдэмтэд, конструкторнууд, инженернүүд, хүдэлмэришэд мүнөө үеын машина, механизмуудай, аппарадууд болон элдэб түхеэрэлгын хэдэн мянгаад шэнэ түхэлнүүдые байгуулаа. Таhалгаряагүйгөөр хүдэлдэг томо ехэ прокатна болон түмэр хоолой гаргадаг станууд үйлэдбэрилэгдэжэ эхилэнхэй. Тэдэнэй бүтээсэнь хари гүрэнүүдтэхи иимэ түхэлэй түхеэрэлгэhээ жэшээгүй ехэ. Хүсэ ехэтэй шэнэ кислородно түхеэрэлгэнүүд болон бусад аргегадууд кислород нилээд ехээр хэрэглэхэ арга олгожо, тиигээд энээнэй ашаар хара болон үнгэтэ металлургиин, химическэ промышленностиин үйлэдбэриин технологическа процессүүдые улам түргөөр ябуулха арга олгоно.

Мүнөө үеын эрхэ байдалда радиоэлектронико, электронно техникэ шухалын шухала үүргэтэй болонхой. Радиоэлектронно, электронно промышленностиин бүтээн гаргаhан продукциин хэмжээн hүүлшын арбан жэлэй турша соо найма дахин ехэ болоо. Электронно-тоо бодолгын машинануудые үйлэдбэрилдэг промышленностиин шэнэ hалбари бии болоо. Тэдээниие арадай ажахыда хэрэглэhэн ушар замбуулинай дайдые ашаглаха, атомна энергетикын, мүн үйлэдбэриин процессүүдые автомадаар зэбсэглэхэ талаар эрдэм ухаанай болон техническэ орёо оньhон зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ арга олгоо.

Промышленностиие, бүхы арадай ажахые техническэ талаарнь шэнэдхэхэ, үйлэдбэриин шэнэ, түрүү hалбаринуудые хүгжөөхэ ябадал горитой хэмжээнэй гаргаша хэхэ, капитальна барилга туйлай ехэ хэмжээтэйгээр ябуулха эрилтэ табина. Манай орон мүнөө энээниие хэхын тулада горитой хэмжээнэй мүнгэ зөөри гаргалха арга боломжотой. Капитальна hомологын ургалтын хэмжээнэй талаар бидэнэр капиталис иимэ оронууд гэбэл, США, Англи, Франци болон бусадые нилээд холо уридшалан гаранхайбди. Үнгэрhэн арбан жэлэй турша соо капитальна hомологын хэмжээн гурба дахин шахуу ехэ болоо.

Барилгын индустри, барилгын материалнуудай промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэнэ. Хабсаргагдамал түмэр-бетон бүтээн гаргадаг промышленностьмнай дэлхэй дээрэ эгээл хүсэ ехэтэй юм. Цемент, шэл, шифер болон бусад хэдэ хэдэн материалнуудые үйлэдбэрилгээр манай орон дэлхэй дээрэ нэгэдэхи hуури батаар эзэлэнхэй.

hүүлшын арбан жэлэй турша соо барилгын организацинуудай машина, механизмууд нэгэ хахад дахинhаа үлүүгээр олон болоо. Нэгэдэхи табан жэлэй дунда зэргээр нэгэ жэл соо бүтээhэнэй шэнээн хүдэлмэри мүнөө хоёр долоон хоногой турша соо манайда бүтээгдэнэ.

Шухала хэрэгтэй олон барилгануудые барилгашад мүнөө жэлдэ тушаагаад байна. Тэдэнэй тоодо Полоцко нефть бүйлүүлан шанаржуулгын завод—Белоруссиин нефтехимиин түрүүшын заводой технологическа түхеэрэлгэнүүд; Орско-Халиловска металлургиин комбинадай агломерациин фабрикын түрүүшын ээлжээн болон доменно пеэшэн; Нижнетагилай комбинадтахи орон дотороо томо ехэ кислородно-конверторно цех; Череповецкэ металлургиин заводтохи нимгэн түмэр хүйтэн аргаар гаргадаг цех, коксово батарей болон агломерациин машина; Челябинска болон Новомосковско заводуудтахи үргэн ехэ хэмжээнэй булад хоолойнуудые үйлэдбэрилдэг шэнэ хүсэнүүд, мүн бусад олон заводууд оролсоно.

Экономикые хүгжөөхэ талаар туйлагдаhан амжалтанууд эли бодо. Хэрбээ арадай ажахын бүхы hалбаринуудтахи арга нөөсэнүүд бүрин дүүрэнээр хэрэглэгдэдэг байгаа hаа, эдэ амжалтанууднай үшөөшье нилээд ехэ байха hэн. Түрүүшүүлэй хажуугаар гээгдэнги байдал, ажалаа эрхим hайнаар эмхидхэхын хажуугаар гуримгүй нозогой байдал, арьбалха гамналгын хажуугаар хайра гамгүйгөөр үрихэ ябадал манайда яhала олон үзэгдэдэг. Энээниие нюуха нөөhэнэй хэрэг юу байхаб. Үсөөн бэшэ промышленна предприятинууд үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэнэгүй, муу шанартай продукци бүтээн гаргана. Барилга дээрэ хуушанайнгаа гуримаар — үнэтэйгөөр, удаанаар ба муугаар баридаг организацинууд үшөөл олон байhаар. Гэр байрын досоо талын хүдэлмэриин шанар, илангаяа байрын гэрнүүд болон соёлой, ажаhуудалай байшангуудай досоо талын хүдэлмэриин шанар үсөөн бэшэ ушарта тулюур туйгахан байдаг.

Үйлэдбэри болон барилгые научно-техническэ үндэр хэмжээндэ, экономическа аша үрэ ехэтэйгээр ябуулха гээшэ манай зорилго мүн. Зөөри зөөшэ багаар гаргашалаад, эгээл ехэ үрэ дүн туйлаха гээшэ социалис ёhоор ажахыгаа эрхилэлгын хуули мүн. Капитальна hомологые ухаансараар хэрэглэхэ, хүсэеэ шиидхэхы участогуудта суглуулан табиха, дүүргэгдээгүй барилгын, тодхогдоогүй түхеэрэлгын хэмжээе үгы болоторнь хороохо гээшэ мүнөө үеын шухала эрилтэ болоно.

Нүхэдүүд! Бүхы юумэ хүндэ зорюулха, хүнэй аша туhада хэхэ гээшэ парти болон гүрэнэй ажал ябуулгын гол удхые тодорхойлдог гол ёhо гуримынь мүн болоно. Арадай ажахын бүхы hалбаринуудые, соёл болбосоролые хүгжөөлгэ эгээл гол шухала хэрэгтэ—арад зоной ажана байдал улам hайжаруулха, оюун бэлигыень баяжуулан дээшэлүүлхэ хэрэгтэ зорюулагданхай. Манай орон дотор туйлай ехэ хэмжээнэй, айхабтар орёо оньhон зорилго — бүхы ажалшадай, бүхы арадай ажабайдалай материальна болон соёл болбосоролойнь хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ гэhэн зорилго шиидхэгдэжэ байна.

Улад зоной хэлбэришэгүйгөөр олошорhон тэдэнэй эрилтэнүүдэй ургажа байhан ушар хүдөө ажахын урда улам бүри ехэ эрилтэнүүдые табина. Ороохо, мяха, hү болон хүдөө ажахын бусад эдеэ хоол хоёр, гурба дахин ехээр абадаг болохо зорилго партиин программа хараална.

КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1953 он) Пленумэй hүүлээр үнгэрhэн арбан жэлэй турша соо социалис томо хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы нөөсые, булюу hайн байhые бүрин хэрэглэхын тулада шухала хэрэгтэй материальна болон эмхидхэлэй эрхэ нүхэсэл байгуулагдаа. Материальна талаарнь урмашуулха тушаа Ленинэй байгуулhан ёhо гуримые hэргээн хэрэглэhэн, ажалаа техникын хүсөөр улам бүри ехээр хэдэг болоhон, шэнэ ба боро газар туйлай ехэ тала дайдада ашаглаhан, хүдөө ажахые партиин болон гүрэнэй зүгhөө хүтэлбэрилхэ хэрэгые шэнэдхэн хубилгаhан ушар, тэрэшэлэн эдэ жэлнүүдтэ бэелүүлэгдэhэн бусад хэмжээнүүд арбан жэлэй турша соо ороохо таряа 1,6 дахин, мяха (үүсэлэгдэhэн малай), hү 1,8 дахин ехээр абадаг болохо арга олгоо.

Энээнhээ урда тээ байгуулагдаhан материальна арга боломжонуудта, үйлэдбэри дээрэ туйлагдаад байhан хэмжээндэ түшэглэн, 1963 ондо хүдөө ажахын продукци ехээр абахын тула хүдөө ажахын ажалшад хүсэ шадалаа гамнаагүй hэн. Зарим республика, хизаар болон областьнууд гайхамшагта үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Зүгөөр бүхы орон доторнай энэ жэлдэ сагай уларил тон лэ таагүй, муу байгаа. Үнгэрэгшэ үбэлэй шэмэрүүн хүйтэн байhыень хүн зон бултадаа мэдэнэ. Хүйтэнhөө болжо горитой ехэ талмай дээрэ, илангаяа Украинада, Ростовско, Волгоградска областьнуудта, Түбэй Хара хүрьhэтэ нютагуудтахи шэнисэ, хара тарян муудаhан гү, али оройдоошье хүлдэшэhэн байна. Ороноймнай талха тарян ехээр ургуулдаг гол ехэ районууд шанга ган гасуурта дайрагдаа. Баруун Сибирьтэ, Хойто Казахстанда иимэ ган гасуур hүүлэй 75 жэл соо үзэгдөөгүй юм. Эдэ шалтагаанаар уридшалан хараалhан хэмжээнэй ороохо тарян, илангаяа шэниисэ бидэнэр суглуулжа абахагүй байнабди.

КПСС-эй ЦК, Советскэ правительство эдеэ хоолдо болон техническэ хэрэгсэлдэ ороохо тарян бүри гамтайгаар гаргашалха тушаа хэмжээнүүдые абаа, гүрэнэй, колхозууд болон совхозуудай амбаарhаа ороохо тарянай үгы болодог бүхы нүхэ hүгэнүүдые хааха гэhэн уряалтайгаар арад зондоо хандаа. Бидэнэр арьбалха ёhотойбди, хилээмэ талха гаргашалхадаа үрихэ, харюусалгагүй байха ябадалые эрид шууд үгы хэхэ ёhотойбди. Тиигээгүй hаа арад зон хохидолдо орохо бшуу. Үлүү ехэ бэрхэшээлдэ ажалшадые оруулхагүй тухай анхаралаа хандуулжа, парти, правительствамнай зарим тэды хэмжээнэй шэниисэ хилын саанаhаа худалдажа абаха гэжэ шиидэhэниинь хэндэшье мэдээжэ.

Хэрбээ манай орон дотор hүүлшын жэлнүүдтэ хүдөө ажахые хүгжөөхэ, тэрэнэй материально-техническэ үндэhэ hууриiень бэхижүүлхэ, шэнэ газар ашаглаха, шухала хэрэгтэй болохо нөөсэ байгуулха тушаа тиимэ ехэ хүдэлмэриин хэгдээгүй байгаа hаань, сагай уларилай муу байдалhаа уламжалан гараhан хойшолонгуудые дабажа гарахань нилээд бэрхэтэй байха hэн. Капиталис оронуудта иимэ хохидолой болоходо хэдэн миллион таряашад үгырэн хосордог, экономиконь hуларан муудадаг, хооhон үлэсхэлэн байдал ажалшадай бүлэнүүдтэ орожо ерэдэг.

Тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдые эмхитэйгээр дабажа гарахын, урагшаа бата найдамтайгаар дабшахын тулада хүсэд хүрэхэ хүсэтэй байдаг социалис байгуулалтын эршэ хүсэниинь эгээл эндэ харагдана ха юм.

Ерэхэ жэлдэ энэ жэлэй хүшэр хүндэ хойшолонгуудые дабажа гарахын түлөө, манай хүдөө ажахын улам хурдан, түргөөр хүгжэхын, улам hайжархын түлөө, сагай уларилай ямаршье эрхэ байдалда, талха тарян болон бусад продуктнуудые хэрэгтэй соонь бидэнэй абажа байдаг болохын түлөө парти оролдосотой шангаар тэмсэнэ.

Энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхын тулада юун гол шухалаб гэбэл, үйлэдбэридэ эрдэм ухаанай болон техникын туйлалтануудые оролдосотойгоор нэбтэрүүлхэ, химическэ хэрэгсэлнүүд, нэн түрүүн минеральна үтэгжүүлгэнүүдые улам ехээр хэрэглэхэ, уhалууриин барилга болон уhалагдадаг газар тариалан бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, материально-техническэ үндэhэ hууриинь улам саашадань бэхижүүлхэ, ажалай эмхидхэл болон түлбэриие зүбөөр табиха, тэрэнэй бүтээсые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхэ, гээгдэhэн колхоз, совхозуудай экономикые эрид шууд дэбжээн хүгжөөхэ ябадал мүн болоно.

Хүдөө ажахын үмэнэ табигдажа байhан зорилгонууд хүнгэхэн бэшэ, зүгөөр бидэнэр тэдэниие бэелүүлжэ шадаха байнабди. Парти, Совет гүрэнэй хандуулжа байгаа туйлай ехэ анхарал, колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд болон эрдэмтэдэй ушар ёhо hайса мэдэлтэ, тэдэнэй шэн габьяата ажал, бүхы арадай эдэбхитэйгээр хабаадалсалга—эдэ бүгэдэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие дэбжээн хүгжөөхын түлөө тэмсэлдэ туйлагдаха амжалтын эрхэ нүхэсэлынь мүн.

Манай орон дотор ниитын баялигууд бүхы хүнүүдэй аша туhада хэрэглэгдэдэг юм. Улад зоной бодото олзо доходыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хэрэглэмжын ниитын жасануудые ехэ болгоhон ушар гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, түлбэригүйгөөр хубаарилагдадаг материальна баялигуудые ехэдхэhэн ушар жэл ерэхэ бүри улам ехэ үүргэ дүүргэнэ. Социальна туйлай ехэ удха шанартай иимэ баримтанууд гэбэл, түлбэригүйгөөр hуралга, түлбэригүй медицинын туhаламжа абалга болон бусад баялигууд совет хүндэ юрын лэ, иимэ байха ёhотой гэhэншүү хэрэг болонхой.

Энэншье ойлгосотой. Эдэ зорилгонуудта гаргашалагдадаг гаргашануудые, зүгөөр багахан бэшэ гаргашануудые арадай Совет гүрэнэй даажа абадаг ушар манай социалис ажабайдалай ёhо гурим болонхой ха юм. 1963 ондо пенси, туhаламжа болон бусад хүнгэлэлтэдэ гүрэнэй гаргаhан бүхы гаргашань 30,5 миллиард түхэриг болоhон, энэнь энээнэй урда тээхи арбан жэлэйхидэ орходоо 2,3 дахин шахуу ехэ болоно. Мүнөө үедэ эдэ түлбэри болон хүнгэлэлтэнүүд ажалшадай бүхы олзо доходой дүрбэнэйнь нэгэ хуби шахуу болонхой.

Коммунис парти гэр байрын дутадаг ябадалые усадхаха гэhэн хараа шугамаа хэлбэришэгүйгөөр баримтална. Бидэнэр энэ орёо бэрхэтэй зорилгые даб дээрэ хүсэд шиидхэдүйбди, үсөөн бэшэ хүнүүд үшөө бэрхэшээлдэ ороно. Зүгөөр гэр байра барилгын жэл ерэхэ бүри үргэн далайсатайгаар ябуулагдажа байhаниие булта хүнүүд харана. Гансахан үнгэрhэн табан жэлэй турша соо 50 миллион хүн шэнэ гэрнүүдтэ ороо, 12 миллион хүн гэр байраяа hайжаруулаа.

Нүхэдүүд, энээниие «арадуудай агууехэ нүүдэл» гэжэ хэлэжэ боло-

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

1963 оной ноябриин 7. Коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй сэмбын фабрикынхид Улаан-Үдэ хотын Соведүүдэй талмай дээрэ (зүүн гарhаа). Ленинэй орденто ЛВРЗ-эй Туг барин СССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр Щапов ноябриин 7-ной hайндэрлэлгэдэ ябана. (баруун гарhаа).

А. МАНТАЕВАЙ фото.

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН СОЦИАЛИС РЕВОЛЮЦИИН 46-дахи ЖЭЛЭЙ ОЙ

(Үгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

но. Гүрэнэй үгэһэн шэнэ байрануудта нимэ богонихон болзор соо ороһон совет хүнүүдэй тоодо адли тоото хүн зонтой гүрэнүүд газар дэлхэй дээрэ балайшье олон байхагүй.

Гэр байра, һургуули, культурно-ажаһуудалай болон медицинскэ эмхи зургаануудые барилгада гүрэмнай жэл бүри бүхы капитальна һомололгынгоо гурбанай нэгэнһээ үлүүе гаргашална. Арадай хэрэглэл хэлбэришэгүйгөөр ургана, эд бараанай эрьесэ ехэ болоно, арад зон хубсаһа хунар, гутал, мебель, холодильнигуудые, телевизорнууд болон культурна хэрэгсэлэй бусад эд бараа улам ехээр худалдан абана. Энэ хадаа совет бүлэнүүдэй шадалай, манай хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин ургаһанай эли тодо гэршэ мүн болоно.

Арад зоной эрилтые промышленна болон эдеэ хоолой эд бараагаар хүсэд хангаха, эд бараанай шанарые һайжаруулжа, ассортиментыень үргэдхэхэ, энэ хэрэгтэ ехэ анхарал оролдолго, үүсхэл абьяас гаргаха гээшэ шухалын шухала зорилго болоно.

Совет засагай жэлнүүдтэ совет обществын ажабайдалай бүхы талаар болоһон социально-экономическа ехэ хубилалтануудтай хамта манай орон дотор эрдэм наука, соёл культура болон арадай гэгээрэл айхабтар ехээр хүгжөө. Арбан жэл соо 15 миллион үлүүтэй хүнүүд дунда, тусхай дунда эрдэмтэй болоо. Манай дээдэ һургуулинууд энэ үе соо миллион үлүүтэй инженернүүдые һургажа гаргаа. Энэнь США дотор дурсагдагша үе соо һургагдаһан инженернүүдһээ гурба дахин шахуу олон.

Мүнөө бүгэдэ ниитээрээ үзэг бэшэг мэдэхэ бололгын асуудал лэ бэшэ, мүн бүхы арад зоной үндэр дээдэ гэгээрэлэй, совет хүнүүдэй дээдэ зэргын техническэ, оюун бодолой болбосоролой асуудал амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ гэжэ бидэнэр омогорхолтойгоор хэлэжэ шадаха байнабди.

Совет эрдэм ухаан Октябриин Эхэ орониие бүхы дэлхэй дээрэ алдаршуулаа. Манай олон мянган эрдэмтэд экономикые саашадань хүгжөөхын тулада оронойнгоо байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэдэнь, материальна болон оюун бодолой баялигуудые арьбадхахадань арад зондо туһална.

Манай геройнууд-космонавтнуудай замбуулин соогуур толотомо ниидэлгэнүүд, замаа хубилган ниидэдэг «Полет-1» гэжэ замбуулинай аппарат һайндэрэй урда тээхэнэ табиһан ябадал хадаа хүнэй ухаан бодолой илан мандалгын, манай эрдэм ухаанай, техникын, зохёон байгуулхы бодолой илан мандалгын баһа нэгэ толотомо гэршэ, научно-техническэ хүгжэлтын айхабтар орёо талануудай нэгэндэ Советскэ Союзай этигэл найдамтайгаар булижа байһанай гэршэ мүн болоно.

Нүхэдүүд! Партиин Программа арад зондо гүнзэгы ехэ этигэлээр нэбтэрэнхэй. Ганса хүндэ һүгэдэн шүтэхэ ябадалай хойшолонгуудые эрид шууд үндэһөөрнь үгы хэлгэ олон олон миллион хүнүүдэй зохёон байгуулха хэрэгтэ үргэн далайса олгоо. Ленинизмын агууехэ үзэл суртал ажалшадай ухаан бодолые эзэлээ, арадай үүсхэлые, эдэбхиие улам ехэ болгоо.

Совет хүнэй хүсэл зориг, оюун ухаан, эрхим шэнжэ шанарынь коммунис ажалай түлөө бүгэдэ арадай хүдэлөөн дотор харагдана. Бидэнэр илалта олгодог ажалай ехэ бүтээсын түлөө тэмсэлшье энэ хүдэлөөн дотор болоно. Манай үйлэдбэриие ургашань дабшуулдаг тон шэнэ техникэ шудалалгашье эндэ болоно. Ажалша хүнэй болбосоролые дээшэлүүлдэг эрдэм гэгээрэл тээшэ эрмэлзэлгэшье эндэ болоно. Коммунизмын байгуулагшын моральна ёһо заншал баримталдаг хүнүүдэй хоорондохи харилсаануудшье эндэ бии.

26 миллион хүнэй хабаадалсадаг энэ алдарта хүдэлөөнэй табан жэлэй ойе бидэнэр һаяхан тэмдэглээ һэмди. Энэ хадаа, урдань хэлэдэгэй ёһоор, ерээдүйн ганса нэгэн бэдэрэгшэд бэшэ, харин коммунис общество байгуулагшадай хүсэн түгэлдэр дайшалхы толгойлогшо мүн. Октябриин 46 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байхадаа бидэнэр Эхэ орондоо хизааргүй үнэн сэхээр алба хэдэгэй жэшээ харуулдаг ажалай баатарнуудые алдаршуулая!

Обществые оюун бодолой талаар шэнэдхэн хубилгангүйгөөр коммунизм байгуулжа болохогүй. Манай орон доторхи коммунис байгуулалтын амжалта совет хүн бүриин ушар ёһо мэдэхэ ябадалһаа, суртал бодолой талаар бата этигэлһээ дулдыдаха байна. Эгээл нимэһээ партимнай арадай политическэ хүмүүжэл тухай ходоодоо нимагта ехэ анхарал оролдолго гаргадаг. Энэ жэлэй июнь соо болоһон КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум мүнөө үедэ партиин соёл сурталай хүдэлмэриин тодорхой зорилгонуудые заагаа.

Соёл сурталай шадабари хэрэгсэлнүүдэй айхабтар баян арга боломжые ашаглажа, парти болон гүрэн коммунис ёһо заншалай хүн нэн түрүүндэ бүхы обществын жаргалай түлөө ушар ёһо мэдэнхэй ажал дээрэ хүмүүжүүлэгдэһэй гэжэ эрид шууд, оролдосо ехэтэйгээр тэмсэнэ. Коммунизмын эдэбхитэй байгуулагшадые хүмүүжүүлхэ гээшэ партиин соёл сурталай хүдэлмэриин хамаг ушар удхань мүн болоно! Бидэнэр үзэл сурталай зэбсэгэй бүхы зүйлнүүдые саг үргэлжэ һайжаруулха, империалис үзэл сурталда, хүнэй ухаан бодолдо үлэһэн хуушанай үлэгдэлнүүдтэ эсэргүү эрид шууд добтолго хэхэ, бүхы арадай ушар ёһо мэдэхэ ябадалые эсэшэ сусашагүйгөөр дээшэлүүлхэ ёһотойбди.

Нүхэдүүд, үнгэрэгшэ жэлэй эсэс багта, энэ жэлэй хабар творческо интеллигенциин түлөөлэгшэнэртэй парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдэй уулзаһаниие таанар һананат. Эдэ уулзалгануудай болоходо совет интеллигенци арадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэдэг литература, искусствые хүгжөөхэ тухай партиин эсэгын ёһоной оролдолгын шэнэ гэршые зүбөөр хараһан байха.

Манай уран зохёолшод, уран зураашад, композиторнууд шэнэ зохёолнуудаараа совет хүнүүдые баясуулха бэзэ гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Ажабайдалые коммунис ёһоор шэнэдхэн байгуулгын түлөө арадай баатар зоригто тэмсэл тэдэ зохёолнууд соонь үнэн зүбөөр, дээдэ зэргын уран һайханаар харуулагдаха байха.

Нүхэдүүд! «Агууехэ революциин ойе һайндэрлэлгын эрхим арга хадаа тэрэнэй шиидхэгдээдүй зорилгонуудта анхаралаа хандуулха ябадал болоно»,—гэжэ В. И. Ленин хэлээ һэн. (Зохёолнууд, том 33, нюур 85).

Эдэ үдэрнүүдтэ бүхы совет хүнүүд хаа хаанагүй—заводууд, шахтанууд дээрэ, колхозууд, совхозууд дотор, эрдэм ухаанай лабораторинууд, конструкторска бюронууд, творческо организацинууд дотор өөрынгөө зориг түгэлдэр ажалай дүнгүүдые сэдьхэлээ ехэ ханангяар, омогорхолтойгоор гаргана. Хото хүдөөгэй ажалшад һайндэрые шэнэ илалтануудаар угтажа байна. Манай амжалтанууд үнэхөөрөөшье айхабтар ехэ.

Зүгөөр, ажалшад Ильичын сэсэн мэргэн заабариие һанажа, туйлаһан дээрээ һанаагаа амарнагүй, хэһэн юумэеэ шүүмжэлхы ёһоор сэгнэнэ, дутуу дунданууда элирүүлнэ, тэдэнээ зайсуулха арга зам хараална, урагшаа улам амжалтатайгаар дабшаха хэмжээнүүдые абана. Октябриин ой бүхэн совет арадай эрнэмтэй шанга ажалай зориг түгэлдэр шэнэ урма нүхэсэл мүн болоно.

Совет хүнүүдэй мүнөөнэй үетэн коммунизмын үедэ ажаһууха гэжэ парти баяр ёһололтойгоор соносхоо. Агууехэ эршэ хүсэ түрүүлдэг агууехэ уг зорилго манай урда байна. Хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенци партиин үзэл сурталда, шэнэ обществын үзэл сурталда хизааргүй ехээр этигэнэ, энэ үзэл сурталые зохёон байгуулха ажалаараа коммунис ёһоной бодото байдал болгоно. Манай амжалтануудай, манай илалтануудай, манай ерээдүйн эрхэ нүхэсэл нимэ байна!

Октябриин агууехэ үзэл суртал ба дэлхэйн мүнөө үеын хүгжэлтэ

Нүхэдүүд! Хүн түрэлтэнэй түүхэ үсөөн бэшэ революцинуудые мэдэдэг байха юм. Зүгөөр тэдэнэй нэгэниинь-шье дэлхэйн хүгжэлтэ болбосоролой хуби заяанда нүлөөлхэ хүсэнэйнгөө болон гүнзэгынгөө талаар Агууехэ Октябрьтай адли байжа шадахагүй байна.

Түүхэтэ хүгжэлтын гол дүнгүүдые ниитэлээ һаа, нигэжэ хэлэжэ болоно: социализмын дэлхэй хүн түрэлтэнэй хүгжэлтын шиидхэхы нүсэл боложо үргэдөө, тиихэдэнь уласхоорондын хэмжээн дээрэ империализмын һууринь нилээд ехээр һулараа; революционно хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн бэхижэжэ, эмхитэй болоо, тиихэдэ тэрэнэй толгойлогшо коммунис партинууд мүнөө үеын нэгэ ехэ нүлөөтэй хүсэн болоно; арадуудай национально-сүлөөрэлтын тэмсэл гайхамшагта илалтануудые туйлаа.

Эдэ бүхы хадаа Октябриин революциин, марксизм-ленинизмын үзэл сурталай бүгэдые илагша хүсэнэй, КПСС-эй хараа шугамай, 1957 оной Декларацияар болон 1960 оной Мэдүүлгээр тодорхойлогдоһон бүхы коммунис хүдэлөөнэй жэнхэни шугамай зүб байһанай эли тодо гэршэ мүн болоно.

Хүсэн түгэлдэр социалис хани харилсаан ниитын хүгжэлтые толгойлжо байна. Илаһан социализм капитализмда орходоо булюу һайн байһанаа нэн түрүүндэ ажахын талаар харуулна. Мүнөө, капиталис байгуулалтатай экономическа мүрысөөнэй шиидхэхы үедөө орожо байхадань, социализмын бүхы булюу һайниие ашаглаха, социалис байгуулалтын бодото үрые харуулха гээшэ бидэнэртэ илангаяа шухала. Манай оронуудай нягта, һайнаар зохёогдоһон экономическа хани харилсаан энээнэй тулада үргэн ехэ нэмэлтэ арга боломжонуудые бии болгоно.

Экономическа Харилсан туһалалсалгын Советтэ оролсоһон оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн энэ оной июль соо Москвада болоо һэн. Энэ зүблөөн хадаа аха дүү арадуудай экономическа талаар дүтэрхы бололгын шухала үе мүн. Экономическа холбоо барисаа саашадань хүгжөөлгэдэ, ажалай уласхоорондын социалис хубаарилга гүнзэгырүүлгэдэ, үйлэдбэриие мэргэжүүлэн, хамжан ажаллуулха хэрэгые, эд бараанай эрьесэ болон научно-техническэ андалдан абалсалые үргэдхэлгэдэ бүхы хэмжээгээр туһалха гээшэ тон шухала гэжэ зүблөөн тусхайлан тэмдэглээ. Социализмын оронуудай холын хараата ажахын түсэбүүдэй хоорондоо холбоотой байха гэһэн шухалын шухала зорилго зүблөөн дэбжүүлээ.

Үргэн ехэ демократическа ёһо гурим дээрэ, оронуудай хүсэд адли тэгшэ эрхын, бэе бэедээ туһатай һайн харилсаанай, нүхэрэй ёһоной харилсан туһалалсалгын үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан уласхоорондын социалис ажал хубаарилга гээшэ орон бүхэнэй национальна үндэһэн ашаа хэрэгтэшье, бүхы дээрээ социалис хани харилсаанай ашаа хэрэгтэшье таарана.

Социализмын экономическа хүсэ шадалай ургалта хадаа тэрэнэй сэрэгэй хүсэнэй үндэһэ һууринь, политическэ нэрэ хүндын, эб найрамдалай хэрэг амжалтатайгаар хамгаалха, мүлжэлгэдэ болон дарлалтада эсэргүү тэмсэлдэ бодоһон арадуудта туһалха манай шадабариин үндэһэ һууринь мүн болоно. Эгээл энэ үндэһэ һуури дээрэ манай оронуудай арадуудай жаргалта байдалые болон соёл культурые бодото дээрэ хүгжөөжэ болоно. Манай оронуудай хани харилсаан капиталай оронууд доторхи революционно хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ болон арадуудай национально-сүлөөрэлтын тэмсэлдэ түгэлдэр ехэ туһаламжа хүргэдэг бодото хүсэн болонхой.

Советскэ Союзай Коммунис парти болон манай правительство социалис оронуудай хани харилсаае—аха дүүгэй нягта барисаагаар, нэгэ ниитэ уг зорилгоор, үзэл бодолоор холбогдоһон бэеэ даанхай арадуудай хани харилсаае нягтаар жагсаахын түлөө эрид шууд тэмсэнэ.

Нүхэдүүд! 46 жэл соо дэлхэй дээрэ болоһон гүнзэгы ехэ хубилалтанууд уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин революционно тэмсэлдэ шэнэ эрхэ байдал бии болгоо. Пролетариат гээшэ түгэлдэр ехэ революционно хүсэн мүн. Пролетариат өөрынгөө хорото муухай ангиин дайсан мүн болохо капитализмда эсэргүү, өөрынгөө шухала ашаа хэрэгэй түлөө, бүхы ажалшадай ашаа хэрэгэй түлөө, эб найрамдалай, демократиин болон социализмын түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэнэ.

Капиталис оронуудай хүдэлмэришэн ангиин революционно эршэ хүсэнэй барагдашагүй ехэ байһанай гэршэнь забастовкын хүдэлөөнэй ургалта мүн болоно. Хэрбээ 1958 ондо забастовконуудта 27 миллион шахуу хүн хабаадаһан байгаа һаа, 1962 ондо забастовкодо хабаадагшадай тоо 60 гаран миллион үлүүтэй болоо. Пролетариат бүгэдэ ниитын стачка гэжэ нэрэтэй тэмсэлэй шалгагдамал зүйлые эдэбхитэйгээр ашаглана. Һүүлэй табан жэл соо капиталис дэлхэй дээрэ 80 гаран тиимэ стачканууд болоо. Забастовкын тулалдаанууд улам бүри политическэ удха шэнжэтэй боложо байна.

Ангиин хатуу шанга тэмсэл дотор арад ниитын улам ургажа байгаа эрилтын амта үзэжэ, империалис буржуази өөрынгөө эзэрхэлгые алдахагүйн тулада, ажалшадай революционно эриэ-хүсые либеральна хубилалтын замаар ябуулхын тулада эгээн мэхэтэй муухай аргануудые хэрэглэнэ. Худал хуурмаг зүйлнүүд болон хооһон хии үгэнүүд гүрэнэй хуулита ёһоной ажал ябуулгада хэрэглэгдэнэ. Худал хуурмаг зүйлэй элирүүлэгдэһэн, тиихэдэ хооһон хии үгэ хүүрэй туһагүй болоһон газарта хархисууд элдэб тухиралга, заналта, хюдалга хэнэ. Олон түрүү пролетарска тэмсэлшэд хюдагдан алагдаа, полициин түрмэнүүдтэ хаагдаа.

Совет арад империалис хархисуудта эсэргүү, ажалшан арадай зол жаргалай болон эрхэ сүлөөгэй түлөө эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ байгшадтай аха дүүгэй ангиин эбтэ барисаатай байһанаа мэдүүлнэ.

Империалис буржуазида эсэргүү уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин хэжэ байгаа экономическа болон политическэ тулалдаанууд национально-сүлөөрэлтын тэмсэлтэй сугтаа империализмда эсэргүү нэгэ ниитэ хүдэлөөндэ хамтарна. Национально-сүлөөрэлтын хүдэлөөнэй амжалтануудай гол нүхэсэлынь дэлхэйн социалис байгуулалтатай социализмын түлөө пролетариадай тэмсэлтэй нягта холбоо барисаатай байха ябадал болоно. Дэлхэйн социалис байгуулалтын бэхижэжэ, уласхоорондын ажабайдалай шиидхэхы нүхэсэл болохотойнь хамта Азиин, Африкын болон Латиин Америкын оронууд доторхи национально-сүлөөрэлтын тэмсэл улам үргэн далайсатай боложо, империализмын колониальна байгуулалтатай һүртэ шанга сохилтонуудые хэһэниинь тушаан болоһон зүйл бэшэ. Үнөөл колонизаторнуудай дарлалта доро байһан оронуудай арадууд эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө хүшэр хүндэ, эрид шанга тэмсэл хэжэ байна.

Колониализмын гутамшаг муухай байгуулалта эсэстээ хүрэтэр һандаргагдаха байха. Дэлхэйн бүхы арадууд эрхэ сүлөөтэй болохо!

Сүлөөрһэн оронуудай олонхиинь мүнөө национально-сүлөөрэлтын революцинуудай хүгжэлтын шэнэ үедэ оронхой. Тэрэнэй гол зорилгонь юуб гэхэдэ, гадаадын монополинуудай эзэрхэлгые һалгаан хаяха, колониин шэнэ гуримаар эзэмдэхэ гэгшэдэй бүхы добтолгонууд болон ашануудые сухарюулан сохихо, экономическа бэеэ даанхай байдал, экономическа болон социальна хүгжэлтэ, гүнзэгы ехэ демократическа хубилалта туйлаха ябадал болоно.

Интернационализмын үзэлтэйгөөр партиин хүмүүжүүлһэн совет арад национальна бэеэ даанхай байдалайнгаа түлөө, империализм болон колониализмда эсэргүү тэмсэжэ байһан арадуудай талада эрид шангаар байна. Советскэ Союз колониализмда эсэргүү тэмсэгшэдтэ ганса моральна дэмжэлгэ бэшэ, мүн бүхы талын материальна туһаламжа үзүүлдэг байгаа, үзүүлнэшье.

Национально-сүлөөрэлтынгөө революцинуудые эсэстэнь хүрэтэр ябуулхадаа амжалта туйлахыень совет хүнүүд тэмсэжэ байгаа арадуудта хүсэнэ.

Нүхэдүүд! **Бусад марксистско-ленинскэ партинуудтал адляар Советскэ Союзай Коммунис парти мүнөө үеын айхабтар ехэ революционно хүсэнүүдэй—дэлхэйн социализмын байгуулалтатай оронуудай арадуудай, уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин болон национально-сүлөөрэлтын хүдэлөөнэй бата нэгэдэлые болон нягта жагсаалые аршалан хамгаалха, бэхижүүлхэ гээшые өөрынгөө интернациональна уялга мүн гэжэ тоолоно.** Түрүү оронуудай революционернүүдтэй, ямаршье, бүхы империалистнуудта эсэргүү мүлжэгдэнги бүхы арадуудтай холбоотой байха гээшэ пролетариадай гадаадын политика мүн гэжэ В. И. Ленин һургадаг байгаа.

Эб найрамдалай, социализмын болон түрүү хүгжэлтын гол дайсаниинь империализм мүн. Нүхэр Н. С. Хрущевой зааһанай ёһоор, «Империализм өөрынгөө зэрлиг муухай удхые хүсэд элирүүлэн харуулаа. Арадуудые мүлжэлгын болон дарлалгын арадта харша энэ байгуулалтын эмнэгдэшэгүй шарханууд болон хорото муухай хэрэгые ямаршье гоёолто халхалхагүй».

Империализмда эсэргүү тэмсэл хадаа империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые нягтаруулан жагсаахые гэһэн эрилтэ табина. Хэрбээ эдэ хүсэнүүдэй амяарлан һалажа ябуулга хээ һаань, тэдэнэй хэрэг, тэдэнэй ашаа хэрэг алдагдаха; тиихэдэнь эб найрамдалай болон социальна хүгжэлтын дайсад шүүхэ байна.

Бүхы революционно хүсэнүүдые нягтаруулан жагсаалгын гол хүсэниинь коммунис хүдэлөөн мүн болоно. Социальна хүгжэлтын тугай коммунистнуудай гарта байһаниие Агууехэ Октябриин хойто тээхи событинуудай хүгжэлтэ буруушаажа болохогүйгөөр харуулна. Эб найрамдалай болон уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө, капиталис байгуулалтые усадхахын, бүхы хүн түрэлтэниие социализмын зам дээрэ гаргахын түлөө тэмсэлые толгойлхо гэһэн агууехэ үүргэ уялга түүхэ коммунистнуудта даалгаа.

Бата нэгэдэлтэй, нягта жагсаалтай байгаал һаа, коммунис хүдэлөөн энэ үүргэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ шадаха байна. Хитадай Арадай Республикатай, хани барисаанай аха дүүгэй мэдэрэлээр бидэнэй холбоотой, ажалда дуратай, абьяас бэлигтэй агууехэ арадтай харилсаагаа зохид һайн болгохо гэжэ бидэнэр үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди. Һая үнгэрһэн саг соо СССР КНР хоёрой хоорондо байһан һайн харилсаануудта бусаха ябадалда һаад хэмээр тиимэ бодото шалтагаан байхагүй.

Манай гүнзэгыгөөр ойлгон мэдэһэнэй ёһоор, нэгэ талаһаа, КПСС болон аха дүү бусад партинуудай, нүгөө талаһаа, Хитадай Коммунис партиин хоорондохи арсалдаанууд империализмда эсэргүү тэмсэлдэ, хүдэлмэришэн ангиин ашаа хэрэгтэ, социализмын хэрэгтэ бага бэшэ хохидол ушаруулаа. Эдэ арсалдаануудай түлөө харюусалгые КПСС даахагүй байна. Бидэнэр тушаа нүхэдэй—нэгэ һаналтанай гуримда таарахагүй зүйлнүүдые болон аргануудые хэрэглэдэг үгэ буляалдаан хадаа империализмда болон колониализмда эсэргүү, ажалшадай эрхын болон ашаа хэрэгэй түлөө тэмсэлһээ анхаралые зайлуулна, империализмда эсэргүү можо дотор болоһон арсалдаае манай ниитын дайсадай ашаглан хэрэглэхэ арга олгожо, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые нягтаруулан жагсаалгада һаад хэнэ.

Нээмэл үгэ буляалдаа болюулха гэһэн дурадхалтайгаар манай парти һаяхан дахяад хэлэһэниинь мэдээжэ. Революционно зэргэнүүдэй нэгэдэлые алдахагүй, марксизм-ленинизмэ хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байха, түргэноор хубилан байгаа тодорхой түүхэтэ эрхэ байдалда революционно теориие творческо ёһоор хэрэглэхэ, баруунайшье, мүн «зүүнэйшье» оппортунизмда эсэргүү эбсэшэгүй тэмсэл хэхэ гээшэ мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээшье үлүү шухала байна.

Манай ленинскэ парти марксизм-ленинизмын гол ёһонуудые, бүхы дэлхэйн коммунистнуудай дайшалхы программа болоһон 1957 оной ба 1960 оной Московско зүблөөнүүдэй шиидхэбэринүүдые үндэһэ болгон дэлхэйн коммунис хүдэлөөе улам нягтаруулан эмхидхэхын тула шухала бүхы юумэ хээ, хэхэшье байха.

Дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй ашаа туһада зорюулан, тэрэнэй бүхы отрядууд ниитынгээ дайсадта эсэргүү нягта жагсаалтайгаар, эб эмхитэйгээр тэмсэхэ ёһотой гэһэн эрилтэ табигдана. Иимэ эрилтэ табиха үндэһэ баримта бүрин бии. Агууехэ Октябриин социалис революциин зам—энэ хадаа бүхы революционно хүсэнүүдые элсүүлэн эмхидхэлгын, бүхы революционно хүдэлөөнүүдые ниилүүлэн жагсаалгын зам мүн. Марксизм-ленинизмын гол ёһонуудые үндэһэ болгодог коммунистнуудай нэгэдэл, бүхы революционно хүсэнүүдэй нэгэдэл — дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй шиидхэхы зэбсэг мүн.

Нүхэдүүд! **Социальна ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байлга тухай ленинскэ хараа бодолой онсо ехэ удха шанарые, тон зүб байһые, уласхоорондын оршон байдалда тэрэнэй ашаа үрэ түгэс айхабтар ехэ нүлөө үзүүлдэг байһые дэлхэйн мүнөө сагай хүгжэлтэ баталан гэршэлнэ.** Амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын эрхэ байдалда Советскэ Союзай болон бүхы дэлхэйн социалис байгуулалтын хүсэ шадал улам ургана, капиталис оронуудтахи ангиин байлдаанууд бүри хүсэтэйгөөр бадарна, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн амжалта туйлан мандана, бүхы дэлхэйдэхи революционно, империализмда эсэргүү хүсэнүүд улам бэхижэнэ.

Ниитын ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгын гол ёһон манай партиин XX, XXII съезднүүд дээрэ улам хүгжөөгдөө, Совет ороной гадаадын политикын генеральна хараа бодол мүн болоно. Амгалан байдал сахин мандуулхын түлөө Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай хэжэ байһан арюун һайхан тэмсэл дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис гүрэнэй, бүхы социалис хани нэгэдэлэй нэрэ хүндые урдань үзэгдөөгүй ехээр үргөө. Советскэ Союзай гадаадын политическэ харилсаа холбоон нилээд үргэдхэгдөөд, Совет гүрэнэй ажал ябуулагшадай айлшалалга аяншалгын замууд, хани барисаанай ба эб найрамдалай замууд дэлхэйн бүхы түбинүүд дээгүүр дамжан гараа.

Коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн локомотивай мөөрэй цехэй хүдэлмэришэд, алба хаагшад Агууехэ Октябриин һайндэрэй демонстрацида. Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Нүхэр Н. С. Хрущев түрүүтэй КПСС-эй ЦК болон Советскэ правительство уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдал зайсуулхын, дэлхэйн шэнэ дайнай бололго зайсуулхын тулада шухаа бүхы юумэ хэжэ байна. Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай, эб найрамдал хүсэдэг бүхы хүсэнүүдэй сэхэ шууд тэмсэһэнэй ашаар уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдалые һуларуулха бодото алхамууд хэгдээ.

Карибска далайн оршондо тохёолдоһон хёмороое зайсуулһан ябадал амгалан байдалай политикын ехэ илалта болоно. Кубын арадай баатар габьяа, тэрэниие Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай, эб найрамдал хүсэдэг бүхы хүсэнүүдэй эрид шууд дэмжэһэн ябадал дэлхэйн термоядерна дайнай гал түймэрые зайсуулаа. Энээнэй ашаа үрэнь бүгэдэндэ элитэ: Кубын революци илаа, бүхы арадууд илаа, эб найрамдалай ба бүгэдэ ниитын аюулгүй байдал илаа.

Агаарта, замбуулинай дайдада, уһан доро ядерна зэбсэг туршан тэһэлэлгые хорихо тухай Московско договор баталһан ябадал, тэрэшэлэн замбуулинай зам руу ядерна зэбсэг табихагүй гэжэ үгэеэ ойлголсоһон ушар — уласхоорондын уларилые «хүйтэн дайнай» хорото утааһаа сэбэрлэхэ хэрэгтэ туһа дүхэм болгоһон баһа нэгэ шухала ябуулга болоно. Бүхы дэлхэйн арадууд уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдал һуларуулха, гүрэнүүдэй хоорондын үгэеэ ойлгосолсолго бэхижүүлхэ замдахи шухала алхам мүн гэжэ Московско договорые һайшаан дэмжэнэ.

Ядерна туршалгануудые зарим талаарнь хорихо тухай үгэеэ ойлголсолго яаралтайгаар зэбсэглэхэ ябадалые болюулаагүй, дайнай болохо аюул хүсэд зайсуулаагүй байһыень бидэ ойлгонобди. Уласхоорондын түгшүүрилтэй шанга байдалые саашадань һуларуулха тодорхой хэмжээ абаха зохимжотой программа Советскэ правительствын дурадхаһаниинь элитэ.

Европодохи аюулгүй байдал батадхаха, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые усадхаха, НАТО-гой оронуудай ба Варшавска договорто хабаададаг гүрэнүүдэй хоорондо добтололсохогүй тухай хэлсээ баталха, дэлхэйн элдэб орон нютагуудта ядерна зэбтэг хэрэглэхэгүй зононуудые бии болгохо, ядерна зэбсэг саашадань тараалга тохёолдуулхагүй, гэнэдхэжэ добтолхо ябадал зайсуулха хэмжээнүүдые абаха, тиихэдээ Германиин хоёр гүрэн дотор байһан харин сэрэгүүдые хороохо гэхэ мэтэ зорилгонууд ажабайдалһаа эшэ үндэһэтэйгөөр тон шухалада тоологдон табигдажа байна. Эдэ бүгэдэн тухай үгэеэ ойлголсобол, уласхоорондын харилсаан нилээд һайжарха, буу зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха зам сэбэрлэгдэхэ бэлэй.

Европын түбтэхи түгшүүрилтэ байдалай гуламтын, Германиин эбэй договорой баталагдаагүй дээрэһээ улам һүжэржэ байһан аюулай зайсуулагдаа һаань, арадууд һанаа сэдьхэлээ амаран, сүлөөтэйгөөр амилха һэн. Эгээн хэрзэгы үһөөншье этэгээдүүдэй — Баруун Германиин милитарис хүсэнэй зүгһөө эб найрамдалай хэрэгтэ ушаруулжа байгаа аюулые хэншье баһаха ёһогүй, НАТО-гой олон талын хабаадалгатай ядерна зэбсэг бии болгохо ябадалые оруулалсан, ямаршье түхэл маягтайгаар ядерна зэбсэгтэ тэдэ хүсэнүүдэй орохо арга олгожо болохогүй. Германиин хэрэгые эбэй гуримаар шиидхэхэ гээшэ уласхоорондын политикын тон шухала асуудалнуудай нэгэн зандаа үлэнэ.

Карибска далайн оршондохи байдалые дахинаа түгшүүрилтэй болгохо һэдэлгэ гаргажа байһан Америкын эзэрхэг түримхэй бүлэгүүдэй ябуулгада совет хүнүүд эрид шууд эсэргүүсэнэ. США-гай эзэрхэг түримхэй бүлэгүүдэй зүгһөө Кубада эсэргүү хархис муухай ябуулгаяа үргэлжэлүүлжэ, революцида харша этэгээдүүдые дэмжэжэ байһан ябадал уласхоорондын оршон байдалые муудхаана, түгшүүрилтэй шанга байдал һуларуулха хэрэгтэ һаад хэнэ. Советскэ Союз сүлөөдэ дуратай Кубын арадые дэмжэн, шэнэ ажабайдал зохёон байгуулха хэрэгтэнь али бүхы туһа хүргэнэ. Советскэ Союз амгалан сагташье, түгшүүрилтэй бэрхэ үдэрнүүдтэшье Сүлөөтэ аралай баатар габьяата арад зонтой һанал нэгэтэй байна.

Арадуудай һанаа сэдьхэл зобооһон түгшүүрилтэ байдалай үсөөн бэшэ ондоошье гуламтанууд дэлхэй дээрэ бии байһаар. Корейе зорюуталан һалгаан таһалһантай дашарамдан тон тааруугүй байдал тохёолдонхой. Урда Корейһээ гадаадын бүхы сэрэгүүдые гаргаха гэһэн корейн арадай үнэн зүб эрилтэнүүдые бидэ дэмжэнэбди. Вьетнамай хэрэгүүдтэ гадаадынхидай хамаархажа байһан ябадалые бидэнэр эрид буруушаанабди. Корейн ба вьетнам арадууд өөһэдынгөө хуби заяае өөһэдөө шиидхэхэ ёһотой.

Сүлөөрһэн оронуудай газар дайда дээрэ түгшүүрилтэй оршон байдал тохёолдуулхын тула шадаха бүхы юумэ империалистнууд хэжэ байна. Үймөө хорото үгэсэлгэ, гүрэнэй урбалтануудые эмхидхэхэ, газар уһан дээрэһээ зүришэлдүүлхэ, үндэһэ яһатанай хоорондын хёмороо гаргаха гэхэ мэтые үүдхэн,—һаяхан бии болоод хүгжэжэ байһан гүрэнүүдэй эб зеыень таһалха, тэдэнэй нэгэдэлые һуларуулхын тулада хамаг юумэ хэнэ. Баатар габьяата арадайнь өөһэдынгөө туйлалтануудые һэргэг хёрхоор, эрэлхэг зоригтой хамгаалжа байһан Алжиртахи ...еын хэрэгүүд һүүлэй эли тодо ...шэ жэшээ болоно. Бэеэ даанхай, демократическа гүрэн байгуулжа б... гаа алжир арадые совет хүн... ехэтэ һайшаан дэмжэнэ.

Советскэ Союзай гадаадын по... тика — эб найрамдалай, бүхы ... дуудтай хани барисаатай байх... политика болоно.

Эб найрамдалта байдалай ... бэхи байха тума коммунис об... воёо бүри түргэнөөр, амжалтата... байгуулхалди. Гэхэ зуура, буу ... сэгүүдые бүгэдэ ниитээрээ хүс... хуряаха хэлсээнэй туйлагдааг... яаралтайгаар зэбсэглэхэ ябад... болюулагдаагүйдэ, дайн сэр... аюулай бии байһан сагта, бид... Ленин багшын зааһан ёһоор хо... түгэс бэлэн байхабди, манай ор... эсэргүү, манай союзнигуудта, ... нинарта эсэргүү эзэрхэг түри... добтолго хэхэ гэһэн али бүхы ... шалгые зада сахин зайсуулхы... ла ороноо хамгаалха хүсэ шад... зохихо хэм хэмжээндэнь байлг... ди. Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд ... лан байдал хамгаалха түүхэтэ ... гаяа амжалтатайгаар бэелүү... тула улам шангадхагдан һайж... лагдаха байха.

Эб найрамдалай түлөө арюун ... хан тэмсэлдээ бидэнэй барим... хараа бодол бата бэхи, аласа... зорилго эли тодо. Социалис оро... уласхоорондын хүдэлмэришэн ... һая тогтоһон национальна гүр... эб найрамдалда дуратай бүхы ... нууд бидэнэй суг хамта эб на... далай хэрэгэй түлөө тэмсэжэ... на. Эдэнэй нэгэдхэмэл, эрид ... ябуулга империализмын татаж... римхэй хүсэнэй амые татажа... хэйн термоядерна дайнай болол... улые зайсуулжа шадаха байха.

Октябриин революциин хара... дол — социализмын, газар ... дээрэ амгалан байдал манду... хараа бодол мүн. Совет х... коммунизм байгуулхын түлөө ... габьяата тэмсэлээрээ Окт... агууехэ хараа бодолой бүхы ... дээрэ илан мандаха хэрэгтэ э... тэй туһа хүргэнэ!

* * *

Нүхэдүүд!

Россиин хүдэлмэришэн анги, ... ша зон 46 жэлэй урда тээ хү... най, ужэжэ үмхирһэн обще... ёһо гуримые һамна сохёод, ... низмын һүр жабхаланта ... һуурида түрүүшын шулуу... табиһан юм. Арад бүгэдын эн... гууламжын түрүүшын жэл... бэрхэтэй байгаа бэлэй. Гражда... най, гадаадын эзэрхэг добт... гал дүлэн соогуур бидэниие ... һалгааха гэжэ һэдээ һэн. Б... улэдхөөжэ һалгааха хүсэлтэй... бэлэй. Бидэндэ элдэб ультима... дые табидаг байгаа. Бидэниие ... һон бодолтод», «утопистнууд... нэрлэдэг байһан юм.

Харин манай хэрэгэй үнэ... байһанда бидэ гүн ехээр ... байгаабди, тиигээд илаабди. **...түрэлтэн бодото дээрээ оршон... дажа байгаа социалис общес... болоо, социализм байгуулгын дүршэлөөр шалгагдаһан эрд... уна бии болгоо. Социализмда ... шаха дардам харгы табигдаа...** КПСС-эй Программа соо хэлэг...

Мүнөө тэрэ замаар олон ар... дабшажа ябана. Эдэнэй жэшээ ... дэлхэйе революционно үзэл бод... зэбсэглэнэ, мүлжэлгэ, дарл... эсэргүү, социальна али бүхы ... лалтада эсэргүү тэмсэлдэ ол... миллион ажалшадые жагсаан ... но. XX зуун жэл коммунизмы... гэс илалтануудай зүүн жэл ... байха гэжэ түүхэтэ хүдэлөөн... бүхы хүгжэлтэ арсашагүй эл... доор гэршэлэн харуулна.

Өөрынгөө революционно үг... шалда үнэн байдаг совет ара... мунис партиин, Н. С. Хрущев... рүүтэй тэрэнэй ленинскэ Цен... на Комитедэй шалгармал удар... доро ябажа социальна хүгжэлт... жэлгын түрүү манлай бол... 1917 оной Октябриин эхи та... коммунизмын замаар найдамта... шажа үргэлжэлһөөр.

Нүхэдүүд! Бүхы түбинүүдэй ... маг оронуудай үргэн олон ула... Агууехэ Октябриин һайндэрые ... дэглэхэдээ, коммунис байгуул... илалта амжалтануудаар бид... хамта омгорхон баясажа байна... мэдэнэбди. Хилын саанахи ... хүндэтэ ханинар! Бидэ, совет ... нууд, хододоо тантай һанал н... байдагбди, бидэнэй зүрхэ сэ... хүн түрэлтэнэй һайн һайхан ... бодолой: бүхы арадуудай Ам... байдал, Ажал, Сүлөө, Тэгшэ ... Хани холбоон, Зол жаргал бата... ша үгэнүүдые туг дээрэ эл... шэнэ дэлхэйн зүрхэ сэдьха... хүсэн түгэлдэр хамтын зүрхэ сэ... лэй сохисотой ниилэн нэгэ... байдаг лэ.

Агууехэ Октябриин социали... волюциин 46 жэлэй ой мандаха... тогой!

Совет арадай бүхы илалтану... үүсхэн, эмхидхэгшэ — Лен... агууехэ парти мандаха болтогой!

Социалис арадуудай хани н... сэл, бүхы дэлхэйн коммунистн... аха дүүгэй нэгэдэл улам бэхи... һалбараг лэ!

Бүхы дэлхэй дээрэ амгалан ... дал мандаха болтогой!

Тэмсэлшэ арад, баатар арад, ... мунизм зохёон байгуулагша гэлэ... дэг совет арадта алдар соло!

Парти болон арадай эбдэршэ... бата агууехэ нэгэдэл мандаха бол... гой!

* *

Суглаанда хабаадагшад н... Н. В. Подгорн... харалтайгаар шагнаһан, олон... альга ташалгаар угтаһан ба...

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1963 оной ноябриин 10.

Ленинэй туг илалта түгэлдэрөөр далбана

Москвагай Улаан талмай дээрэ сэрэгэй парад, ажалшадай жагсаал болоо

Октябриин баhа нэгэ жэл ...ргаадахи жэл үнгэрбэ. ...ржэлтэдэ шэнэ баатарлиг ...э. Үнгэрэгшэ жэлдэ ехэ ...д туйлагдаа. Манай ...аhан hүр жабхаланта ...ин 7-до Улаан талмай ...үри эли тодоор харагдана. ... зорилго—коммунизмын ...мдэг бүри эли боложо ...Бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы ...нүүд энэ үдэр Улаан ...шэ шэртэн харана.

...заншалта ёhoор hайндэ...өөн шэмаглэгдэнхэй. Улаан тугууд хаа хаанагүй намилзана. Кремлиин хананuудта аха дүү республикануудай гербнүүдтэй транспарантнууд харагдана. Угаа томо панно дээрэ агууехэ Ленинэй зураг.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин. В. И. Ленинэй мавзолейн Центральна трибуна дээрэ гарана. Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдые трибуна дээрэ байгшад нэрьесэ альга ташан амаршалаа.

Кремлиин курантнууд арба дахин сохино. СССР-эй Оборонын министр Советскэ Союзай маршал Р. Я. Малиновский нээмэл машинада hуугаад, Кремлиин Спасска башниин үүдээр гаража ерэнэ. Министр сэрэгүүдэй урдуур ябажа hайндэрөөр дашарамдуулан сэрэгшэдые амаршална. Удаань мавзолейн центральна трибуна дээрэ гараад тэрэ үгэ хэлээ.

Советскэ Союзай маршал Р. Я. МАЛИНОВКИИН хэлэhэн үгэ

...солдадууд, матросууд, сер... старшинанууд!

...офицернүүд, генералнууд, ...ууд!

...кэ Союзай ажалшад!

...ын оронуудhаа ерэhэн ма...тэ айлнад!

...э Октябриин социалис ре...дүшэн зургаадахи жэлэй ...сэнэнтэй дашарамдуулан, ...Союзай Коммунис партиин ...на Комитедэй, Советскэ ...ствын даалгабаряар, тэдэ...hөө таанадые амаршалан ...наб.

...э Ленинэй туг доро, Коммуниин хүтэлбэреэр дабшан га...дарта замаа совет хүнүүд ...угаа ехэ баяртайгаар, инаг ...өйнгоо түлөө омогорхолтой...жа байна. Энэ үе соо ма...тээгдэлhээ дабжалтын орьёл ...шэ асари ехэ дабшалта ...өө дэлхэй дээрэхи хүсэн ...эн болоод байна.

...эн үнэхөөрөөл агууехэ ар... манай ороной түүхэдэ то...уудаhаниинь боложо орохо. ...болон гүрэнэй ажабайдал...кэ гол ёhонуудые hэргээжэ ...даа олониитэ арад зоной ...эбхи гаргаха үргэн зам нээ... Промышленностиие болон ...ахые, наука болон техни...өөлгэдэ имагтал эдэ жэл...шиидхэхы илалтанууд туй... совет общественын нэгэдэл ...эр бэхижээ; Советскэ Союз ...нгөө шэнэ түүхэтэ үедэ — ...м үргэн далайсатайгаар ...а үедэ ороо.

...Эхэ ороной ажалшад до...лэй табадахи жэлдэ арадай хүгжөөхэ түсэбөө амжалта...дүүргэжэ, Октябриин гэгээн hайндэрые тэмдэглэжэ бай...т арад баатарлигаар ажал...ономико, наука, соёл куль...тжөөлгөөр шэнэ шэнэ зорил... зоримгойгоор дүүргэнэ. ...ртиин XXII съездын түүхэ...шэбэринүүдые бэелүүлхын ...олдосотойгоор тэмсэнэ.

...индустри амжалтатайгаар ...шэнэ шэнэ завод, фабрика...ектростанцинууд, шахтанууд ...ада үгтэнэ. Валерий Быков...рлхэй дээрэхи түрүүшын ...осмонавт Валентина Терешкова ...замбуулинай дайда соогуур ...ро хэhэн гайхамшагта нии...даа манай Эсэгэ ороной нау... техникын шэнэ hүр жаб...илалта болоно.

...нис байгуулалтын гол ...удай нэгэн бологшо хүдөө ...саашадань хүгжөөн дэбжээ... манай парти саг үргэлжэ ...о гаргадаг.

...альна Комитедэй июниин ...шиидхэбэринүүдые. бэе...совет арадай оюун бодолой ...ам арьбадхана, коммунис ...ар мэдэлгыень дээшэлүүлнэ.

... ажахые болон соёл куль...үгжөөлгэдэ, арадай байдал ...улгада туйлаhан манай ам...уд капитализмда орходоо ...ымын булюу hайн байhые ...эрхимээр гэршэлэн харуул...булюу hайн байлгань мүнөө ...мын дарлалтаhаа үшөө сү...байhан ажалшадта ехээр ...хүсэн болоно, Азиин, Аф...Латиин Америкын арадуудай ...измда эсэргүүсэн, өөhэдын...даанхай байдалтай болохын, ...эхижүүлхын түлөө, нацио...экономико болон соёл культураяа хүгжөөхын түлөө тэмсэхэ үльгэр жэшээ боложо үгэнэ.

Капитализмда орходоо социализмын арсашагүй булюу hайн байhые социалис лагериин бусад аха дүү оронууд мүн лэ элеэр харуулна. Тэдэнэр Советскэ Союзтай хамта ябажа, обществоёо социалис замаар шэнэдхэн хубилгажа байhан арадуудай ямар ехэ амжалта туйлажа шадаха байhыень бодото хэрэг дээрэ харуулна.

Дэлхэйн термоядерна дай зайсуулхын түлөө, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряахын түлөө, эб найрамдал аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын түлөө Коммунис парти, Советскэ правительство, социалис хани нэгэдэлэй оронууд, эб найрамдалай болон дэбжэлтын хүсэнүүд шууд сэхээр, оролдосотойгоор тэмсэнэ.

Агаарта, замбуулинай дайдада, уhан доро ядерна зэбсэг туршалгые хорихо тухай Москвада баталагдаhан договор хадаа уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулха шухала алхам боложо үгэнэ, эб найрамдал болон арадуудай аюулгүй байдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэхэдэ бүри таарамжатай hайн арга боломжо бии болгоно.

Империалис гүрэнүүдэй ээрхэг түримхэй хүсэнүүд уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулха хэрэгтэ нэтэрүүгээр эсэргүүсэнэ, тэдэнэр буу зэбсэгээ хуряахые хүсэнэгүй, хүйтэн дай hүжэрөөхэ хараа бодолоо урданайхи мэтэ баримтална, Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта сэрэгээр доботолон орохо түсэбүүдые зохёоно.

Революционно Кубада эсэргүүгээр хэгдэдэг харата муухай аашанууд эб найрамдалай хэрэгтэ горитой аюул тохёолдуулна. Кубын эрхэ сүлөөдэ дуратай арадуудта эсэргүүгээр США-гай ээрхэг түримхэй этэгээдүүдэй, мүн тэдэнэй дэмжэдэг революцида харша этэгээдүүдэй хэдэг хорото муухай ябуулганууд уласхоорондын шахардуу шанга байдал ёhотойгоор лэ hуларуулха ябадалда hаад ушаруулна.

Өөрынгөө Эхэ ороной болон бүхы социалис лагериин аюулгүй байдалые саашадань бэхижүүлхын тулада бүхы шухала юумэ хэхыемнай империалистнуудай ээрхэг hанаашалганууд, харата муухай аашанууд бидэниие баадхана.

Түрэл Коммунис партидаа, коммунизмын хэрэгтэ хизаарлашагүй үнэн сэхэ байдаг, эгээн лэ эрхим hайн буу зэбсэг болон техникээр хангагдаhан совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүд Агууехэ Октябриин социалис революциин туйлалтануудые найдамтайгаар хамгаална, совет арадай амгалан ажалые хёрхо хурсаар сахина.

Арадуудай дура хүсэлые хэрэгсэнгүйгөөр империалис ээрхэг түримхэйшүүл манай Эхэ ороной, социалис хани нэгэдэлэй бусад оронуудай эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалда халдан ороо гээшэ hаа тэдэнэр харюугай сохилтодо дайрагдажа үгы хэгдэхэл.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 46 жэлэй ой мандаха болтогой!

Коммунизм байгуулагша баатарлиг совет арад мандаха болтогой!

Илалтануудаараа алдаршаhан совет эрэлхэг зоригто Зэбсэгтэ Хүсэнүүд — Агууехэ Октябриин туйлалтануудые үнэн сэхээр хамгаалагша, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай найдамтай түшэг тулгуури мандаха болтогой!

Манай бүхы илалтануудые зоригжуулан, эмхидхэгшэ түрэл Коммунис партида алдар соло!

Ура!!!

**

Советскэ Союзай гимнын аялган зэдэлнэ. Артиллерийскэ салют үгтэнэ. Сэрэгүүдэй баярай марш эхилжэ, сэрэгэй академинүүдэй hурагшад болон багшанар, училищинуудай курсантнууд, солдадууд болон офицернүүд трибунын хажуугаар жэгдэ hайнаар алхалалдан гарана.

Удаань арми болон флодой ерээдүйн офицернүүд суворовецууд болон нахимовецууд алхалалдана.

Агаарта моторнуудай түшэгэнөөн зэдэлэн дуулдаба. М. И. Калининай нэрэмжэтэ Таманска гвардейскэ мотострелково дивизиин сэрэгшэд хуягта машинануудтаа hуугаад талмай дээгүүр гараа. Тоогүй олон байлдаануудай үедэ алдаршаhан, хатуужаhан энэ дивизиин подразделенинүүдэй нэгэндэ энэ жэлдэ Никита Сергеевич Хрущев, Фидель Кастро Рус айлшалhан юм.

Агаарай-десантна сэрэгүүдэй hуужа ябаhан ГАЗ-69 гэжэ машинанууд түргэнөөр гүйлдэн гараа.

Хүндэ танкнуудта, зенитнэ самоходно артиллерийскэ установконуудта hууhан гайхамшагта Кантемировскэ дивизиинхид газар дорьбоон гарана. Дам дам саашадаа буунууд бүри томонууд боложо, hүүлдэнь холын газарта буудадаг мантан буунууд гарана.

Парадай түгэсхэлдэ ракетнэ сэрэгүүдэй подразделенинүүд гараа. Элдэб олон янзын хүсэтэй, ондо ондоо зорилгонуудые дүүргэдэг мэргэнээр тудадаг ракетэнүүд самоходно установконууд дээгүүр табяатай гарана. Ехэ хүсэтэй холо буудадаг ракетэнүүд тусхай установконууд дээрэ табигданхай. Иимэ хүсэтэ ракетэнүүдээр советскэ далайн-сэрэгэй флодой корабльнууд хангагданхай юм.

Холо hүрэдэг зенитнэ ракетэнүүдэй подразделени мүнөө жэлдэ анха түрүүнээ парадта хабаадаа. Эдэ ракетэнууд мүнөө үеын бүхы түхэлэй агаарай болон замбуулинай добтолго хэхэ хэрэгсэлнүүдые үшөө холо ябахадань гэмтээн үгы хэжэ шадаха юм.

Тон томо металлическа ситарнууд—КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын, Н. С. Хрущевой үүсхэлээр байгуулагдаhан ракетэнүүд харагдана. Иимэ ракетэнуд ямаршье ээрхэг түримхэйшүүлдэ hанаа оруулжа шадахаар түгэс хүсэтэй юм.

Совет хүнүүд эб найрамдалые угаа ехээр эрмэлзэн хүсэдэг. Коммунис общество байгуулха түүхэтэ үүргээ хүсэдөөр дүүргэхын тулада эб найрамдал тэдэндэ хэрэгтэй. Зүгөөр дайн сэрэгээр жүрөөдэдэг хүсэнүүдэй дэлхэй дээрэ бии байhан хадань Соведүүдэй ороной арад зон хүсэн түгэс дайшалхы техникэ бүтээдэг байхал.

**

Парадай hүүлээр ажалшадай демонстраци эхилээ. Улаан талмай дээрэ түрүүлжэ орогшод революциин вождь В. И. Ленинэй ехэ портредые дээрэ үргэжэ ябаа.

Манай ороной хүгжэлтын ехэ замай бүхы шатануудые хараалhан гоё hайхан паннонуудые демонстрантнууд барижа ябаа. Энэ ехэ зам партиин хүтэлбэреэр ябажа гарагдаhан байна. Арад зон партидаа гүнзэгыгөөр этигэдэг юм. «Партиин политикые hайшаанабди!» гэhэн үгэнүүд алтан үзэгүүдээр транспарант дээрэ бэшээтэй харагдана.

Сэнхир хүхэ болон сагаан үнгэтэй тугуудые барихан спортсменүүд талмай дээрэ гарана. «Эб найрамдал, Ажал, Эрхэ сүлөө, Адли тэгшэ эрхэ, Аха дүүгэй холбоон, Зол жаргал» гэhэн гайхамшагта үгэнүүд тугууд дээрэнь бэшээтэй. Коммунизм байгуулжа байhан мүнөөнэй үетэн эдэ үгэнүүдые ажабайдал дээрэ батадхахал.

«Түрэл правительствада, манай инаг партида—алдар соло, алдар соло, алдар соло!» гэhэн юрөөлнүүд нэрьемэ альга ташалган доро табигдана. Үхибүүд сэсэгүүдые бәряад мавзолейн трибуна дээрэ гарана.

Ябадалаарнь танихаар хүнүүд талмай дээрэ гаража ерэнэ. Тэдэнэрэй этигэл түгэлдэрөөр шууд алхалан ябахые харахада hүртэй жабхалантай. 46 жэлэй саада тээ иимэ алхамуудhаа шэшэрэн хан шэрээhээ хүмэрин унаа hэн. Мүнөө Европын, Азиин, Африкын, Латиин Америкын хэдэн миллион хүнүүд иимэ алхамаар дабшан ябана.

Колоннонууд заха хизааргүй гэжэ hанахаар харагдана. Завод, фабрикануудай түлөөлэгшэд hайндэрэй урда тээхи вахтын дүнгүүд тухай элидхэхын тулада Улаан талмай дээрэ ерээ. Вахтын үнгэржэ байhан үдэр бүхэндэ ороной предприятинууд 220 мянган тонно булад, 55 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ, 22 миллион дүрбэлжэн метр бүд орондоо үгэдэг байгаа. Энээнhээ москвагайхидай дүүргэhэн хубинь бага бэшэ юм. Ниислэлэй ажалшад урда мэтэ арбан hарынгаа үйлэдбэриин түсэбые болзорhоонь урид, октябриин hайндэрэй урдуур дүүргэhэн байна.

Москвагай хүдэлмэришэдэй алхалалдан гарахада капиталис гүрэнүүдhээ hайндэртэ хабаадалсахаяа совет ниислэлдэ ерэhэн ханинарынь тэдэниие трибуна дээрэhээ баяртайгаар амаршалдаг байгаа. Пролетарска hанал нэгэдэлгэ гээшэ тэдэниие нягтаар эмхидхэн жагсаадаг түгэлдэр хүсэн болоно. «Дэлхэйн арадууд! hэримжэтэй байгты, империалис дай жүрөөдэгшэдэй hанаашалгануудые элишэлэгты! Монополинуудай ээрхэлгэдэ, хархис этэгээдүүдэй болон милитаризмын дэлгэрэлгэдэ эсэргүү тэмсэл шангадхагты!», «Бүхы оронуудай арадууд! Ядерна туршалгануудые хорихо тухай Москвагай договор уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулха түрүүшын бодото алхам болоно. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряахын түлөө, дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангахын түлөө бүри эдэбхитэйгээр тэмсэгты!» гэhэн уряанууд колоннонууд дээгүүр харагдана. «Москвагай договорые hайшаанабди!», «Советскэ правительствада алдар соло!», «Коммунизм парти болон арадай агууехэ уг зорилго мүн» гэhэн юрөөлнүүд талмай дээгүүр сууряатана.

Совет ниислэлэй Улаан талмай дээрэ ажалшадай жагсаал хэдэн часай турша соо үргэлжэлөө.

**

Агууехэ Октябриин социалис революциин 46 жэлэй ойтой дашарамдуулан СССР-эй правительство ноябриин 7-до Кремлиин Съездүүдэй ордон соо уулзалга хээ.

Парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэдые сугларагшад нэрьемэ удаан альга ташалгаар угтаа.

**

Ленинградайхид hайндэрэйнгөө жагсаалые баяр баясхалантайгаар, гоё hайханаар үнгэргөө. Энэ жагсаалда 350 мянга гаран хүн хабаадаа. Энда Невагай эрье дээрэ Агууехэ Октябриин үлгы болоhон городто ородой баатарлиг хүдэлмэришэн ангиин ажалай заншал арьбадхагдадаг. Долоон жэлэй түсэбэй түлөө тэмсэлдэ Ленинэй городой ажалшадай оруулhан туhа нэмэри улам ехэ боложол байдаг. Нева дээрэ үглөөгүүр далайн-сэрэгэй корабльнуудай заншалта парад болоо. Дайшалхы корабльнуудай жагсаалые үльгэр домогто орохон «Аврора» толгойлон ябаа.

Мүнөөнэй hайндэр киевэйхидэй ажабайдалдахи баhа нэгэ гайхамшагта ушартай—Днепрын болон гитлеровскэ эзэмдэгшэдhээ Украиныи ниислэлые сүлөөлхын түлөө байлдаанай болоhoор 20 жэлэй ойтой тудалдаhан байна. Эндэ ноябриин 7-до гарнизоной сэрэгүүдэй парад, ажалшадай ехэ жагсаал болоо.

Минскдэ, Алма-Атада, Тбилисидэ, Ригэдэ, Кишиневтэ, Вильнюстэ, Таллинда, Бакуда, Ашхабадта, Ереваньда, Душанбе болон Фрунзедэ, бүхы орон доторнай—Алас Дурна зүгhөө эхилээд Карпат хүрэтэр ажалшадай ехэ жагсаалнууд болоо.

Олон городуудта сэрэгэй парад болоhон байна.

Үдэшэнь Эхэ ороной ниислэл — Москва, бүхы союзна республикануудай ниислэлнүүд, баатар-городууд бүгэдэ арадай hайндэрэй хүндэлэлдэ зорюулан гушан артиллерийскэ буудалгаар салют үгөө.

(ТАСС).

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй коллектив Соведүүдэй талмай дээрэ ноябриин 7-до.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

ОКТЯБРЬ

Урдаhааш, хойноhоош харахада,
Урихан, улаахан, задарюун,
Уларил, байгаалиие үни хада
Ондоо болгоhон онсо арюун
Октябрь, шамай дахин дахин
Омог сэдьхэлhээ дурданам,
Октябрь, шамай гэршэ барин
Урдахи замаа арюудханам.
Эди шэдииеш гайхашаа баран,
Эгтээ хахашоод, шэбэнэнэм.
Энеэдээр дүүрэн нюурыш
харан,
Эльгэн соогоо шүлэг
шэбшэнэм.
Энэ шүлэгни дуун боложо,
Энхэ арадайм мүрөөр дабхасаг;
Энэ дуумни зүрхым голложо,
Эгүүридын замаар ханхинаг!
Дуу, шүлэгыем найралдуулhан
Дунгар хүгжэмыш дууланам:
Ашата Ленинэй үгэ зэдэлнэ
«Аврорын», «Катюшын»
абяан дэлдэнэ.

Казах талын космодромhоо
Хабата баатар ниидэн гарана.
Агуу партиин Түб Хороонhоо
Амаршалгын уряа тарана.
Хүхюун залуушуул
тугташалдан,
Хүдөө тала руу, барилга руу,
Хүнэй ябаагүй газар уhан,
Хүйтэн сэбдэг алас Хойто руу
Зорижол ябахадаа, шэнэлжэл
байхадаа,
Зоной аша туhын тулада
Золто дэлхэйе батаар зохёоно,
Зохидоор түбхинүүлэн, гоёоно.
Инагтаяа ушархашье саггүй,
Эхэдээ бэшэхэшье забгүй,
Шүлэгөөш зохёохо сүлөөгүй,
Шүлэээ шанаха аргагүй,
Гар, хүлөө холошонхой,
Галзуу бошходо барюулшанхай,
Улаан зубхи болошонхой,
Урал амаяа хогжоршонхой

Комсомол манай хүхюун үетэндэ Хойто үетэн атаархаха
байхал:
—Хубисхалай эхин hүртэ
үйндэ
Коммунис субботник хэhэнь—
гайхал;
Хоридугаар зуунай золто үендэ
Хурдан мүрысөө үүдхэhэнь—
гайхал;
Үтэлшэhэн аад, үшөөл hанаатай
Үлыддэн ябанал...—гэлдэхэ
байхал.
Урдаhааш, хойноhоош
харахада,
Урихан, улаахан, задарюун
Уларил, байгаалиие үни хада
Ондоо болгоhон, онсо арюун
Октябрь, шамай дахин дахин
Омог сэдьхэлhээ дурданам;
Октябрь, шамай гэршэ барин,
Урдахи замаа арюудханам.

Улаан-Үдынхидэй урмата жагсаал

Октябрь, ши
Улаан тугуудай дүлэтэ
намилзааниш,
Орьёлмо баяраар,
Дулаан сэдьхэлээр
хамагые түхөөнэш,
Океан далайдал
Эхэ орондом, дэлхэйе
дүүрэн халинаш,
Омогорхолто дуунуудай
Ехэ аялгаар зэдэлэн байнаш,—гэhэн шүлэгэй мүрнүүд, ноябриин 7-ной гайхалтай сэлмэг үдэр Улаан-Үдынхинэй жабхаланта жагсаал хаража байхадаа, ухаандам нэгэтэ бэшэ ороо hэн. Үнэхөөрөөшье, хара үглөөнhөө хойшо hайндэрэйхеэр гоёжо хубсалhан, ордэнто республикымнай түб хотын ажалшад Агууехэ Октябриингаа hайндэртэ бэлдээд, үйлсэ, талмайнууд дээгүүр гульдажа эхилээ hэн.

Үдэрэй 11 час. Соведүүдэй талмай дээрэ баяр ёhололой хүгжэм зэдэлжэ, уряа лозунгнуудые дээрэ үргэhэн Улаан-Үдэ хотымнай hургуулинуудай hурагшад харагдаба. Нэгэдэхи, хоёрдохи болон бусад hургуулинуудай hурагшадай шэг шарай баяр баясхалан түгэс үзэгдэнэ. Сагаахан гулабхаануудые шэлдэл сэлмэг тэнгэри өөдэ ниидхүүлэн ябаhан эдэ улаан галстугта эдир үетэниие харахадаа, эхэ эсэгэнэрэйнгээ хэрэгэй түлөө ами бэеэшье гамнахагүй, баатар габьяагаар үргэлжэлүүлхэ байhандань батаар этигэмээр. Тиимэл хадань, улаан галстугта үетэндэ эгээн түрүүлэн hайндэрэй жагсаал нээхэ эрхэ олгогдоо бшуу. Совет космонавтнуудай дүрэ зурагууд, Амгалан байдал, Ажал, Сүлөө, Тэгшэ Эрхэ, Хани холбоон, Зол Жаргал гэhэн уряанууд олоор харагдана. Коммунизм байгуулалсаха, коммунизмын үедэ ажаhууха, замбуулин дайдаар шэдитэ оньhон онгосонуудые залаха хүнүүд болохо байhандань омогорхол, атаархалшье түрэнэ.

Удаань үндэр түрэлтэ хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд — Железнодорожно районой ажалшад Соведүүдэй талмай дээрэ гаража ерэбэ. Совет засагай үедэ нилээд томо индустриальна хото болоhон. Улаан-Үдымнай заводуудай ажалшадай жагсаал илангаяа удаан үргэлжэлөө.

Локомотив-вагон заhабарилгын завод, «Электромашина» болон шэлэй заводуудай хүдэлмэришэд «Ура» хашхаралдан, эбтэй эетэйгээр гар гараа барисалданхай үнгэрнэ. Тэдэнэй дунда коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн локомотив-вагон заhабарилгын заводой кузнечнэ, вагонно-колесно, локомотив-хабсаралгын цехүүдэй түрүүшүүлые анхарнабди. Социалис Ажалай Герой, суута хүдэлмэришэн П. Милин, Грехнева, инженер Заболотская болон бусадай трибунын урдуур үнгэрхэдэ, илангаяа огсом шанга «ура» хашхараан зэдэлнэ. Энэньшье гайхалгүй. Яахадааб гэхэдэ, иимэл түрүүшүүл, ёhотой хүдэлмэришэд манай гүрэнэй бүхы баялигые ажалша гараараа арьбадхалсана бшуу. Угаа эбтэй, ухаангүй олон тоото Железнодорожно районой ажалшадай hүүлээр түб хотымнай үшөө нэгэ районой — Советскэ районой ажалшадай колоннонууд Соведүүдэй талмайе халяана. Улаан-Үдын дээдэ hургуулинууд — багшанарай институдай, Зүүн-Сибириин библиотечнэ болон технологическа институдуудай багшанар, студентнэр урма баяртайгаар «ура» хашхаралдан, уряа лозунгнуудаа намилзуулан үнгэрбэ. Урдань барга харанхы байhан буряад арадай дундаhаа шалгарhан зуу гаран эрдэмэй кандидадуудай олонхинь эндэ ябалсана. Буряад оронойнгоо байгаалиин нюусые шэнжэлэгшэд —геологууд амжалта тухайгаа элидхэhэн транспарантнуудые барин гаранал. Байгша он соо гайхамшагта баян ургаса ургуулhан, 9 миллион үлүүтэй пүүд таряа гүрэндөө худалдаха хэрэгтэ хубитаяа оруулалсаhан манай республикын хүдөө ажахын түлөөлэгшэдэй колонныи талмай дээрэ гарахадань, тэндэ байгшад халуун альга ташалгаар, «ура» хашхараагаар угтаба. Алтан шаргал колосуудые, «хатан» кукурузые автомашина дээрэ ашанхай Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениинхид эршэмтэйгээр, хүхюун дорюунаар алхалан гарабад.

Октябрьска районой hайндэрэй жагсаалай түрүү зэргэдэ сүмөөрөө коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн нарин сэмбын фабрикынхид ябаба. hайндэрэйхеэр хубсалhан, согтой хүхюун шарайтай эхэнэрнүүдые амаршалhан уряа талмай дээгүүр зэдэлнэ. Сэмбэ нэхэгшэдэй хойноhоо мелькомбинадай, мяханай комбинадай, мебельнэ фабрикын, модоной заводой хүдэлмэришэд, медицинскэ болон хүдөө ажахын техникумүүдэй багшанар, hурагшад hубарин гарана. hайндэрэйхеэр шэмэглэгдэhэн талмай дээрэ баяр ёhололой хүгжэм замхаагүй.

Дэлхэйн бүмбэрсэгэй түүхэдэ түрүүшынхеэ илаhан социалис революциин 46 жэлэй ойн баярта зорюулагдажа үнгэрhэн ордэнто Буряадай түб хотын ажалшадай жагсаал эбтэй эетэйгээр, баяр ёhолол түгэс үнгэржэ, манай арадай, партиин таhаршагүй нэгэдэлые сахин гэршэлээ.

Октябрь, ши
Олон арадай hэшхэл
болоош,
Октябрь, ши
Орьёлмо хаба манда
олгоош.
Октябрь, ши
Холын хараата замымнай
заагааш.
Коммунизмын нараар
Замби түбиие гигүүлэн
игаалтааш.
Тиимэл хадаш,
Тэнюун сэдьхэлhээ
шамайгаа
амаршалнабди,
Тэмсэлэйш уряагаар
Бүхы энэ бүмбэрсэг
дэлхэйдэ хандабди.

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ.

...гуухэ Октябриин hайндэр—ноябриин 7-до Улаан-Үдын Со...эй талмай дээрэ. Л. МАНТАЕВАЙ фото.

Улаан-Үдэ хотын ажалшад хүндэлэлэй жагсаалда.

Агуухэ Октябриин 46-дахи ойн Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

БУРЯАД ҮНЭН

3-дахи нюур.
1963 оной ноябриин 10.

МАНАЙ ИНТЕРВЬЮ:

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДАЙ БАЯРАЙ НАЙР

Агуухэ Октябриин 46 жэлэй ой тэмдэглэгдэжэ байна. Республикымнай бүхы нютагуудаар заншалта һайндэрэй баяр зугаа, найр наадан, жагсаал демонстрацинууд боложо үнгэрөө. «Буряад үнэн» газетын корреспондент республикын хото болон тосхонуудта хонходожо, абаһан мэдээсэлнүүдээ эндэ толилбо:

ХЯАГТА. Управлениин парткомой секретарь нүхэр Д. Ц. Баирбиликтуев:

— Үглөөгүүр хэды эртэ байбашье һаань, һайндэрэй жагсаалда гоё һайхан баглаа сэсэгүүдые, транспарантнуудые барижа ерэһэн управлениимнай ажалшад городойнгоо гол үйлсэ, талмайнуудта сугларжа, ирагуу гоё хүгжэм доро элдэб зугаа эмхидхэжэ, хүхилдэн дуулалдаа. Үглөөнэй 11 часта жабхаланта жагсаалай эхилһые хүгжэмэй маршын соносхон зэдэлэмсээр урагшаа алхалалдан, городой хүүгэдэй нэгэдэхи интернадайхид трибунын урдуур гараба. Эдэнэрэй хойноһоо—управлени дотороо эрхимлэһэн трикотажна фабрикын болон бусад предприятинуудай түлөөлэгшэд «Ура!» хашхаралдаһаар гаража ерэбэ. Һайндэрэй жагсаалда хабаадахаяа ерэһэн хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой габшагайшуул үндэр бүтээсэтэ ажалаараа суурхаһан байна. Эдэнэрнай һайндэрэй бэлэг болгон, арба һарынгаа түсэбые һү һаалгаар, гүрэндэ мяха тушаалгаар үлүүлэн дүүргэээ. Мүн «Родина», Тельманэй нэрэмжэтэ колхозууд һайн үрэ дүн туйланхай. Һү һаалгаар дэлгэрһэн мурысөөндэ «Дружба» колхозой һаалишад шалгаржа, управлениин дамжуулгын Улаан тугта хүртөө.

**

БАРГАЖАН. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Л. Б. Раднаев:

— Бүхы дэлхэйн арадуудай һайндэр болоһон Октябриин баяр баясхаланта үдэрые колхозоймнай ажалшад клубтаа сугларжа үнгэргэбэ. «Агуухэ Октябриин Ехэ хубисхалай ой» гэһэн элидхэл колхозой парткомой секретарь нүхэр В. Б. Баторов хэбэ. Элидхэлэй һүүлээр социалис мүрысөөндэ эрхимлэһэн түрүүшүүлдэ үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Һү һаалгаар колхоз дотороо түрүүлжэ жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн Очир Мункоевич Будаевай хүтэлбэрилдэг Соёлой фермын һаалишад правлени, парткомой дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна. Һаалиин түүртэнүүдэй дундаһаа нүхэд Сэсэг Танхарова, Галина Бубеева, мал шахан таргалуулха гүүртые даагша Баясхалан Эрдынеев гэгшэд мүнгэн шанда, улаан тугханаар шагнагдаа. Гүрэндэ таряа тушаалгаар эрхимлэгшэдтэ үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаба. Таряа хуряалгын үедэ габшагай ажалай жэшээ харуулһан Бубей Дармаевта колхозой чемпион гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоо. Һүүлээрнь колхозой гэшүүд концерт хараһан, наадаһан байна.

**

ХОРИ. Аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Б. Т. Аюров.

— Управлениин колхоз, совхоз бүхэндэ һайндэрэй зугаа наадан, баяр ёһололой үдэшэнүүд үнгэргэгдөө. Хори тосхондо управлениин парткомой секретариин орлогшо нүхэр Г. Н. Бородин «Агуухэ Октябриин 46 жэлэй ой» гэһэн элидхэл хээ. Мүн Нарһата тосхондо управлениин парткомой түлөөлэгшэ Е. Т. Золтоев элидхэл хэжэ, нютагай түрүүшүүлые һайндэрөөрнь амаршаба. Үргэн элдин Хори, Хэжэнгэ, Яруунa нютагуудай түрүүшүүлдэ Октябриин хубисхалай үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Һонин һайхан концертнүүд харуулагдаа.

**

ТҮНХЭН. Управлениин парткомой секретарь нүхэр Ю. А. Византийский:

— Саяан уулын хормойгоор һууриһан түбхинэһэн манай управлениин ажахынууд Октябриин һайндэртэ ажалай эрхим бэлэгүүдтэй ерээ. Кировэй нэрэмжэтэ колхозые жэшээ болгон абаад үзэе. Тус колхозой шадамар бэрхэ һаалишад һү һаалгаараа бүхы управлени дотор шалгаржа, жэлэйнгээ түсэбые дүүргүүтэ байна. Мүн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид гүрэндэ мяха тушааха гурбадахи кварталайнгаа түсэбые 143 процент болгоһон домогтой. Ажахы бүхэниие абажа үзэхэдэ, бултадаал шэнэ һонинтой, омог баярта мэдээсэлнүүдые дуулгана. «Сибиряк» колхозой Токуренэй отделениин һаалишан Дари Алсыева сагаан эдеэ дэлгэрүүлхэ жэлэйнгээ түсэбые дүүргэээ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү хонишон Гатаб Шойбонов 100-һаа 100 хурьга абажа, түрүү зэргэдэ гараба.

**

ЗАКАМЕНСК. Горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Садовская:

— Манай городой ажалшадай һайндэрэй жагсаалые һургуулиин һурагшад нээжэ, баяр дээрэ баяр нэмээн хүхеэбэ. Мүрысөөндэ түрүүлһэн Первомайска руднигай, механическо-заһабарилгын заводой автоажахын түрүүшүүл хойно хойноһоо һубарилдан гарана. Сэхынь хэлэхэдэ, городоймнай предприятинууд бултадаа арба һарынгаа түсэбые үлүүлжэ һайндэрөө угтаад, хүхюун сэнгэлигээр амаржа байна.

**

ГУСИНООЗЕРСК. Горгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр И. К. Иванов:

— Нүүрһэшэдэй демонстрациие дунда һургуулиин һурагшад толгойлжо ябаа. Хэды хүйтэн үдэрэй болоошье һаа, училищиин һурагшад физкультурна гоё һайхан номернуудые харуулжа, бүгэдэнэй альга ташалганда хүртэбэ. Залуу хүбүүд, басагадай хойноһоо городой нүүрһэшэд, ТЭЦ-эй, барилгашадай олон түлөөлэгшэд трибунын урдуур үнгэрбэ. Манай городой ажалшад һайндэртэ зорюулжа Улаан-Үдэ городһоо телевизионно дамжуулга абаад, баяр дээрээ баяр нэмэнхэй. Тиигэжэ айл бүхэн городойнгоо ажабайдалтай телевизорээр танилсан, һайндэрэй жагсаал хараһан, сэнгэһэн байнабди.

**

КАМЕНСК. Промышленна зонын парткомой секретарь Г. А. Еремин:

— Номин тунгалаг Байгал далай дээрэ ажаллагшад — загаһашаднай ехэ амжалта туйлажа, арад зоноо баясуулба. «Байкал» колхозой загаһашад дүрбэдэхи кварталайнгаа түсэб дүүргэжэ, Сибириин загаһанай промышленностиин управлениин нэгэдэхи мүнгэн шанда хүртөөд байна. Мүн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой загаһашад хоёрдохи мүнгэн шандань хүртөө. Тиихэдэ управлениимнай барилгашад 10 һарынгаа түсэб дүүргэжэ, 600 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр ашаглалгада үгөө.

Б. Цыремпилов.

Шэнэ амжалтада зоригжуулна

Байгал далайн захаар мэлмэрэн байдаг тохой. соорхойнууд зунай үеынхидэл уһаяа салгидуулан хөөһэтэжэ, тэндэхи загаһашадые даллана. Хашарһата мүльһөөр хушагдахыень хүлеэжэ ядаһан загаһашад байд гээд лэ туршалга хэжэ, гүльмэ, губшуурнуудаа далай руу хаяад абана. «Байкал» колхозой загаһашадай хэдэн бригада далайдаа гаража, һаянай агнуури эхилһэн байна.

— Түрүүшын үдэр губшахада, миил дүрбэхэн центнер жэжэ загаһан баригдаа. Дахин губшахадаа 43 центнер загаһа гаргаабди,— гэжэ бригадир Григорий Кыштымов омогорхоно.

Тиигэжэ эдэнэр дүрбэдэхи кварталайнгаа түсэбые болзорһоонь урид дүүргэээ ха юм. Ноябриин 5-най үдэр нүхэр Кыштымовэй бригада үшөө 137 центнер загаһа барижа, республика дотороо суурхаба. Тус колхозой загаһашад хамта 4200 центнер загаһа баряа гэхэ гү, али түсэбһөө гадуур 700 центнер загаһа гүрэндөө тушаагаа.

И. Артюнин.

30 мүнгөөр пианино, шүүбэ

Городой нөөсэлгын кассанууд лоторейн биледэй тиражда тудаһан шүүбэринүүдые түлэжэ байнхай. Байгша ондо зургаадахи тиражда тудаһан шүүбэринүүдые хүдэлмэришэд, алба хаагшад, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, студентнэр, һурагшад олоороо абана.

— Битнай һайндэрөөр ёһотойл һайн бэлэг — нэхэмэл ковёр абааб,— гэжэ гүрэнэй банкын хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Боковнева хөөрэнэ.

Петр Федорович Сидоров миил 30 мүнгөөр пианино шүүжэрхёо. Мүн энэ жэл Екатерина Ивановна Надховская да хоёр дахин талаан тудаа. Дүрбэдэхи тиражаар оёдолой машина, зургаадахяар — хубсаһа угаадаг машина шүүбэ.

Хэдэн үдэрэй туршада Улаан-Үдын 301-дэхи нөөсэлгын касса хубсаһа угаадаг 5 машина, 6 холодильник, нэхэмэл 9 ковёр, хоёр пианино, оёдолой 11 машина городой ажалшадта дамжуулан барюулаа. Хамтадаа юһэ мянган түхэрэгэй шүүбэри түлэгдөө.

А. Половников.

ТҮРҮҮШЫН ЗАЙР.

Л. ХАНДУРОВАЙ фото.

Мүнөөдэр совет милициин һайндэр

АРАДТАА ҮНЭН СЭХЭЭР

Д. ЭРДЫНИЕВ,
Бур. АССР-эй ниитын гурим сахиха министр

Мүнөөдэр милициин хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ һайндэр боложо байна. Бүхы совет арад зонтоёо нэгэн хамта эдэнэр совет милициин һайндэрые тэмдэглэнэ. Иимэ тусхай үдэр тогтооһон ушар ниитын гурим сахигшадые бүгэдэ арадай зүгһөө хүндэлһэн удхатай бшуу.

Совет милици — ёһотойл арадай милици мүн. Октябриин революциин боложо байха үедэ энэниие коммунис парти байгуулаа бэлэй. Тиихэдээ революционно гурим болон ниитын аюулгүй байдал сахиха хүдэлмэришэдэй зэбсэгтэ отрядуудые эмхидхээ һэн.

1917 оной октябриин 28-да (ноябриин 10-да) хүдэлмэришэнэй милици тогтоохо тухай Советскэ правительство тусхай тогтоол гаргаа һааб даа.

Харин хархис этэгээдүүдэй добтолон ороһон, эрхэтэнэй дайнай эхилһэн шэрүүн үе, сагта совет милициинхид гартаа буу барижа, Агуухэ Октябриин туйлалтануудые хамгаалаа.

Манай гүрэнэй хүгжэлтын шата бүхэн дээрэ милициин урда табигдаһан зорилго хододоо хубилжа байгаа юм. Түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ пюдарган баяшуулые усадхаха, хүдөө тосхондо колхозно байгуулалта бэхижүүлхэ талаар совет милициинхид айхабтар ехэ харюусалгатай үүргэ бэелүүлээ. Мүн тэрэ жэлнүүдтэ үнгэн хэнзэ үхибүүдые түбхинүүлхын тула ехэ юумэ хээ.

СССР дотор социализмын илан мандаһан үедэ милициинхид ниитын гурим сахиха үүргэ дүүргээ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэшье хэсүү бэрхэшээл, шалгалтануудые нэрэтэй сэлотойгоор дабажа гараа. Бандитизм усадхахадаа, ара газарта шпион болон бодхуулнуудтай тэмсэхэдээ, шэн баатаршалгын үльгэр жэшээ харуулһан байха юм.

Дайнһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ гүрэнэй болон ниитын зөөри элдэб янзын үрилтэһөө хамгаалха, эдилгэ үгөөшэд болон абаашадые, аралжаа наймаашадые элирүүлхэ талаар, хүн зоной элүүр энхэ байдалые, нэрэ хүндые хамгаалха талаар айхабтар ехэ харюусалгатай зорилгонуудые гүйсэдхөө.

Мүнөө үедэ совет милициинхид бүхы арадтаяа нэгэн хамта КПСС-эй шэнэ Программые баяр баясхалантайгаар угтан абаад, ээлжээтэ бүхы зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэй шударгыгаар хабаадалсана.

Социалис хуули ёһо сахин бэелүүлхэ, гэмтэ ябадал усадхаха тухай манай партиин Программа дотор заагдаһан захяа заабаринуудые совет милициинхид гол зорилго болгон гүйсэдхэнэ.

Манай Коммунис парти анхан тогтоһон сагһаань хойшо милициин эмхи тушаа саг үргэлжын анхарал хандуулдаг. Арадтаа үнэн сэхээр, хёрхо мэргэнээр алба хэдэг байхыень милициинхидһээ эридэг, тэдэниие оролдосотой даамайгаар хүмүүжүүлдэг, алдуу дутуунуудыень эрид шууд элирүүлдэг, тодо һонор захяа заабаринуудые үгэжэ байдаг.

Һүүлэй жэлнүүдтэ милициин ажал ябуулгые һайжаруулха зорилгоор парти, правительствын зүгһөө айхабтар шухала хэмжээнүүд абтаһан байна.

Мүнөө МВД-гэй, милициин аппарат ниитын гурим сахиха нэгэдэмэл орган боложо хамтаранхай. Тиихэдээ нютагай партийна, совет органууд ниитын гурим сахилгые, мүн олониитэтэй холбоотой байха хэрэгые бодотоор хүтэлбэрилнэ.

Үнгэрһэн жэлэй октябрь һараһаа милици тухай шэнэ гурим дүримүүдые дүүргэжэ эхилэнхэйбди. Ниитын гурим сахиха, гэмтэ ябадалтай тэмсэхэ талаар олон жэлэй дүй дүршэл тус дүрим дотор тодо һоноороор соглолгдонхой. милициин зургаанай зорилгонууд, уялга ба эрхэнүүд тэрээн соо тодорхойлогдонхой. 1962 оной октябрь һарада баталагдаһанай ёһоор, милициимнай хүдэлмэрилэгшэ бүхэн тангаригаа үгэнхэй юм.

Социалис хуули ёһо бэелүүлхын, гэмтэ ябадал амжалтатайгаар усадхахын тула милициинхидтэ нилээд ехэ эрхэшье үгтэнхэй, арга боломжонуудшье олгогдонхой.

«Совет милициин ажал ябуулгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй Центральна Комитедэй, Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой гараһан сагһаа хойшо оройдоол жэл тухай саг үнгэрбэ. Тиигэбэшье, энэ богонихон хугасаа дотор милициин зургаанайхид ажал хүдэлмэреэ нилээд һайжаруулжа, амжалташье туйлаа. Энээн тушаа манай республикын ниитын гурим сахиха зургаануудай зарим хүдэлмэри тухай тогтожо хэлэмээр байна.

Республика доторнай юрэнхыдөө гэмтэ ябадал гаргалга улам үсөөрнэ. Мүнөө жэлдэ гэмтэ ябадал гаргалга нёдондонойхиһоо 18 процентээр үсөөн болоһон, гэмтэ ябадал элирүүлхэ хэрэг эли бодо һайжарһан байна. Энэмнай милициин хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхитэйгээр хүдэлһэнэй, олониитын һайнаар туһаламжа үзүүлһэнэй аша үрэ мүн.

Хоёр жэлэй турша дотор Баунтын милициин таһагайхид (начальнигынь нүхэр Д. Д. Ефименко) эрхим һайн үрэ дүн харуулна. Тэдэнэр гэмтэ ябадалай гаралгые эрид хороогоо, кварталһаа кварталда дамжуулгын Улаан туг барижа ябана.

Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой милициинхид (начальнигынь нүхэр Б. Н. Рубан) байгша он соо гэмтэ ябадалай гаралгые 35,8 процентээр үсөөрүүлээ. Тэрэшэлэн Кабанскын, Хориин, Хяагтын райгүйсэдкомуудай милициин таһагууд һайнаар хүдэлөө.

Ниитын гурим сахиха хэрэгэй түлөө тэмсэдэг олохон оперативна хүдэлмэрилэгшэд, участково болон жиирэй милиционернүүд шэн баатаршалгын, эрэлхэг байлгын үльгэр жэшээ харуулна.

Республика доторнай участково милиционер нүхэд Етобаев (Хори), Морозов болон Миронов (Кабанск), Апасев, Краснов (Гусиноозерск), Аюшеев болон Цыренов (Закаменск), Ефимов (Советскэ район) болон бусадай нэрэ мэдээжэ болонхой. Тэдэнэр Эхэ оронойнгоо урда үнэн сэхээр алба хэжэ, үгэһэн тангаригаа арюун нангинаар бэелүүлжэ, арад зоной дунда алдартай, хүндэтэй болоо. Тэрэшэлэн рядовой милиционернүүд Лошкарев (Баунт), Башинов, Кобиш болон Белозеров (Улаан-Үдэ), Медведев (Тарбагатай), Колодин (Зэдэ), Скосырский (Баргажан), Намсараев (Хяагта), Жаркой (Закаменск) болон бусад нүхэдэй нэрые баяр, омогорхолтойгоор дурданабди. Милициин отличнигууд жэлһээ жэлдэ олошорно. Мүнөө тэдэнэй зэргэдэ 200 гаран хүн тоологдоно. Теэдшье тэдэнэр амгалан энхэ байдал сахиха хүсэл эрмэлзэлгэтэйгээр милициин зургаанда ажаллахаяа оронхой.

Милициин хүдэлмэрилэгшэд заримдаа айхабтар хүндэ байдалда хулигангуудтай, бандидуудтай тэмсэжэ, совет хүнүүдые абаран хамгаалдаг, мүн социалис болон хубиин зөөри хулгайлагшадые, совет хуули ёһо эбдэгшэдые, архи уугаад галзуурагшадые баридаг байна. Тиихэдэнь заримууд милициин хүдэлмэрилэгшэдтэ эсэргүүсэдэг, элдэб эсын ааша гаргадаг, һүүлээр... сагааруулха гээд милици... хардаха, гүрдэхэ ябадал...

Мүн заримууд хулиган... номгоруулхадань сотрудниг... хын орондо, харин хули... үмөөржэ байха юм. ... ниитын гурим ёһо эбдэгшые... жүүлхэ хэрэгтэ хоро хүргэн...

Милициин хүдэлмэр... арадтаа алба хэхын тула ... ами наһашье гамнангүй ор... Жэшээнь, милициин ле... Владимир Владимирович Ш... милициин ахалагша сержа... рий Иванович Иевский, ми... капитан Григорий Иванови... шинский, милициин ахалагш... тенант Михаил Александрови... шеев гэгшэд албанайнгаа ... дүүргэн, бандит балмадуудт... сэжэ ябаһаар наһа бараа юм.

Арад зонтойгоо нягта ... байхадаа, милициин хүсэн ... хижэнэ. Теэдшье манай ... өөрынгөө дайшалхы туһал... арадай дружиннигуудтай хам... хэн юумэ хэнэ. Республика... най 20 гара мянган дружи... ниитын гурим сахилсажа ...

Дружиннигуудай ажал ту... рахэ болоо һаа, Бабушкин ... хидые магтамаар. Тэндэхи д... нуудта 500 гаран хүн эдэбхи... хабаадалсана. Тэндэхи штаб... чальник, Бабушкинай го... гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нү... пов ехэхэн үүсхэл гаргана.

Тэрэшэлэн ангай совхозо... ряадай хэлхеэ холбооной ... ниин, ЛВРЗ-гэй болон ... газарай дружинанууд һайна... дэлнэ. Эдэ эмхинүүдэй хү... лэгшэд дружинануудай хү... эмхидхэлсэхэһээ гадна, ... ажал ябуулгада өөһэдөө эдэ... гээр оролсоно.

Баһа мүнөө сагаймнай һо... той нэгэ шанар шэнжэ юуб... милициин ажал хүдэлмэрид... шадай түлөөлэгшэд үргэн... баадалсана. Буряадай ... зургаануудта штатнабэшэ хэ... гаад участково милицио... хүүгэдэй таһагай, паспортна... лой инспекторнүүд, штатнабэ... тоинспекторнүүд болон бусад... хүнүүд тоологдоно. Тэдэнэр... ниитын этигэл найдабариие ... түрэтэйгөөр дүүргэхын ... оролдоно, хүн зоной дунда ... болонхой. Жэшээнь, модоной ... тын хүдэлмэрилэгшэ, 18 ... комсомолец Петр Лысенко ... тосхондо штатнабэшэ участко... лиционерээр хүдэлдэг юм. ... ажалладаг, үдэшэндөө һура... башье, милициингээ уялга ... дүүргэнэ.

Гэбэшье зарим дру... үшөөл хангалтагүйгөөр хүдэ... һаар. Энээн тушаа нютагай ... тэ онсо анхарал хандуулха ...

Зарим милиционернүүднэ... ниитэтэй холбоо бариса... хүдэлжэ шаданагүй. Мүн ... дай зүгһөө ороһон гомдол, ... гэнүүдтэ ёһо тадыгээршье ... баримтанууд үзэгдэнэ. Энэмн... дээрээ культура багатай ... хойшолон ха юм.

Зорилго юуб гэхэдэ, респу... ниитын гурим сахиха бүхы... зургаануудай хүдэлмэри һай... ха, саашадаа олониитэтэй... холбоо барисаа байгуулха, с... хуули ёһо хазагайруулда... эсэслэн болюулха, албан хой... дал гаргалгые мүн лэ ... ёһотойбди.

Совет хүнүүд коммунис о... байгуулжа байна. Тэдэниие... эй XXII съездын шиидхэ... зоригжуулан урмашуулна.

Буряад ороной милиции... мэрилэгшэд арадайнгаа үнэ... һэн тангаригаа арюун ... бэелүүлжэ, урдаа табиһан ... нуудаа амжалта түгэсөөр, ... түрэтэйгөөр бэелүүлхэнь дам...

— Ехэ туһалба гээшэт. Халуун баяр хүргэнэб.
— Туһалха гээшэ уялгамнай хаям даа.

И. АЛТАЕВАЙ зураг.

Һанаа амар һуудаггүй хүн

(ЗУРАГЛАЛ)

Мартын нэгэн—хабарай түрүүшын үдэр. Харин манай нютагта хүйтэн зандаа. Үбэлэйхи шэнгеэр һалхиншье шуухирһаар, шарга шааяһаар, хүр саһан хүнгэрэгтөөшье үды. Хэды тиибэшье, үдэртөө игааһашуу боложо, гэрэй хушалтаһаа дуһаахан тобтоб дуһасагаана. Хабарай шэнжэ ороол гээшэ ха даа. Сэдьхэл хүнгэн, дулаанай аминай дүтэлһэн тэмдэгэй, ямаршьеб, хүлеэгдээгүй хүгжэм зэдэлхэдэл гэнэ.

Владимир Саргаев үйлсөөр яралгүйшэг алхална. Байгал шадарай Баргажан тосхон Үшөө саһан хүнжэлһөө һалаадүй. Ой модоной хангал Үнэр анхилна. Володя набтархан гэрэй хажууда байгаад, хушалтаһаа һанжаһан мүльһэн хүхэлтэнүүдые багшахидаал адляар гартаа абажа, долёогоод үзэбэ. Тингээд түргэн эрьелдэн, хүн үгы аа гү гэһэншүүгээр хараашалаадхина. Аягүй ха юм, аймагай Культурын байшангай директор, ноён хүн аад, мүльһэ долёожо байха гэжэ досоогоо һэгшэн һанаад, түргэхэн саашалба. Мүнөөдэр Володиие комсомолой райкомдо дуудаа. Культурын байшангай ажал ехэ.., ямар нэгэн хэрэг гү, али хабарай тарилгын үедэ юу хэхэ, ямар хэмжээ ябуулга эмхидхэхэ тухай хөөрэлдөөн гараа ёһотой.

Райкомой секретариин урда Володя һууна. Тэрэнь шухала юумэ хэлэхэ гэһэн хэбэртэйгээр Володидо хандаадхиба:

— Хөөрэлдөөмнай, Владимир Аюшеевич мүнөөдэр тусхайхан. Бидэ эндэ хэлсээд байнабди: шамайе харюусалгатай газарта томилхо гэжэ. Милицидэ. Бү гайхаа. Мүнөө үеын залуу, шанга, эрмэлзэл дүүрэн хүнүүд милицидэ хэрэгтэй болоо. Шамайе шадаха гэжэ найданабди, юун гэжэ һананаш?

—Мэдэнэгүйлби? Шадаха гээшэ гүб? Гансата хэлэжэрхихэдэтнай, бахардуу байгдана, — гэжэ Володя тээлмэрдэн алдаба.

— Үгы, үгы. Шадахаш. Шамда найдаал хадаа энэ хэрэг даалгаабди.

Үглөөдэрынь райкомой бюро дээрэ баярта оршон байдалда улаахан дэбтэр Саргаевта барюулагдаба.

...Комсомолой путёвко... Иимэл дэбтэр абаад, Эхэ оронойимнай залуушуул, Володиин үетэн, шэнэ газар элдүүрилхээ, холын барилгада ажаллахаяа хэдэн мянгаараа ошодог ха юм!

Саргаев сэдьхэлээ хүдэлгэн:

— Оролдохоб,—гэжэ аалихаһаар хэлээд, улаахан дэбтэрээ һайхашаан хаража байгаа һэн.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо хоёр жэл үлүүтэй болобо. Сагай ошохо түргэн лэ байна. Володя шэнэ ажалдаашье дадаа, дүй дүршэлтэйшье болоо. Милициин хүдэлмэрилэгшэ гээшэмнай хамагай түрүүндэ хүмүүжүүлэгшэ, олониитын гурим сахигша ха юм. Харюусалгатайшье, хүндэтэйшье ажал.

Владимир Саргаев үшөө Баргажанай милициин таһагта байхадаа өөрынгөө шэнэ мэргэжэлдэ эршэмтэйгээр дүршэжэ эхилээ һэн. Комсомолой гэшүүн, согтой залуу хүбүүн шанга шалгалта бэрхээр барижа шадаа.

— Мүнөө Зэдын аймагай милициин таһагта ажалланаб. Ядахаяа болёоб даа. Шухала юумэн гэхэдэ, энэ ажалдаа шулан дурлааб,—гэжэ Владимир Аюшеевич хөөрэнэ. Дааһан участогни яһала ехэ, арбаад һуурин, тосхон. Теэд ажалдамни арад зон туһална.

Нээрээшье, иимэ уужам газар дайда дээрэ хайшан гээд гансаараа ниитын гурим сахилтай гээшэб? Харин Саргаев хаанашье үрдеэд, хамагые хэлсээд байха.

Штатнабэшэ автоинспекторнүүдые тоолобол, яһала бии: совхозой механик Лосев, рабочкомой түрүүлэгшэ Кречетов гэхэ мэтэшэлэн....

— Геннадий Поломошных гэгшын людэндэ дайралдаагүй һаа дээрэ,—гэжэ Ториин зарим жолоошод — хүйхэрнүүд совхозой 5-дахи отделениие даагша, штатнабэшэ автоинспектор Поломошных тухай хэлсэдэг. Юундэб гэхэдэ, энэмнай нүхэр Саргаевта туһалдаг хүнүүдэй нэгэн ха юм.

Владимир Саргаевай эмхидхэхы ажалые дурдаха болоо һаа, угаа ехэ ёһотой. Нютаг, һуурин бүхэндэ тэрэнэй томилһон штатнабэшэ участково милиционер, дружиннигууд. Владимир хүдөөгөөр ябаха бүхэндөө тэдэндэ хүрэжэ, шэнэ заабари, даабари үгэдэг.

Һүүлэй үеын шэнэ һонин гэхэдэ, гэрэл газетэ...

Һаяхан Ториин кинотеатр соо һөнихон ушар болоо. Киногой эхилхын урда тээ зал соо гэрэл унтараад, хүшэгэ дээрэ нэгэ кадр гараба: «Ториин арадай дружиның эмхидхэһэн гэрэл—газетэ». Совхозой үйлэдбэриин түрүүшүүлтэй, тэдэнэй габшагай ажалтай танилсажа, ехэтэ баясаба. Тиигэжэ байтар архинша, хэрүүлшээрээ суурхаһан нэгэнэй нэрэ, обог, зураг гаража ерэбэ. Зал соо хүхэ энеэдэн, хаанашьеб, хойгуур стул хахинаад, нэгэ хүн үүдэн тээшэ ябажархиба.

—Харыш, эшэдэһэниинь хүрөөл!

— Аягүй болоо ёһотой, арилшаба,—гэлдэхэ абяан харагшадай дунда дуулдаа һэн.

Ториин клубые даагша Михаил Ахмадулин Владимир Саргаевай дурадхалаар иимэ шэнэ үүсхэл, гэрэл газетэ хүн зондо харуулжа эхилээ. «Хэзээ гэрэл газетэмнай харуулагдахань бэ»—гэжэ ториинхид хүлеэжэ ядадаг. Һонин лэ байна даа.

Владимир Саргаевай нэгэшье миин һуухые харахагүйт. Һанза амар һуужа шададаггүй хүн.

—Ехэл оролдосотой нүхэр даа. Участок соонь ниитын гурим сахилга шанга. Манай эндэ һаяшаг ерэһэн аад, ажал хэрэгтээ гансата шуумараар ороо,—гэжэ Зэдын аймагай милициин таһагай начальник Лебедев хөөрэнэ.

...Һүни орой. Тэнгэри бүрхэг. Үүлэдэй забһараар одо мүшэд хаа яа эмнеэд, үгы болошоно. Ториин совхозой нэгэ отделениин үйлсөөр милициин младша лейтенант Владимир Саргаев алхална. «Таряаншье хуряагдажа дүүрээ. Манайшни аймагайхид бараг ажаллаба гээшэ ха. Нэгэшье килограмм оробһоной гээгдэхэгүйн, хорохогүйн түлөө булта тэмсээбди. тэмсэхэшье ёһотойбди», — гэжэ досоогоо шэбшэнэ.

Сэдьхэлдэнь сэбэр бодол, үглөөдэрэй ажал, ажал...

К. ХАЛТАНОВ.

Монгол таабари

Хара морин
Хатаржа зогсохогүй.
(Горхон).

Дэгэг, дэлэг ябадалтай
Дэгэн һаарал гуталтай
Алаг булаг дахатай
Алтан урга шэрэнхэй.
(Алаг шаазгай)

Ангайха аматай
Залгиха хоолойгүй.
(Хайша).

Мүльһэн дээрэ
Мүнгэн аяга.
(Һара).

Хон хон дуутай
Хондолой дээрэ дэгээтэй.
(Нохой).

ШОГ

Тэлэрүүлгын газарта

Архиншадай үсөөрхэдэ
Ажалнайшье хүнгэрбэ,
Аятай даа —
Шэрээнүүдшье хооһорбо.

Редактор Ц. О. ОЧИРО...

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. редактора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-3... отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.
Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологических —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабселькоров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и переводов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00572. Зак. № 6116.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1963 оной ноябриин 10.